

Regionalni ekonomski izgledi i regionalna ekonomska pitanja – Fokus na CIJE

Seminar MMF-a o makroekonomskoj politici
Beč, 13. jun 2018. godine

Bas B. Bakker
Viši regionalni stalni predstavnik
za centralnu, istočnu i jugoistočnu Evropu

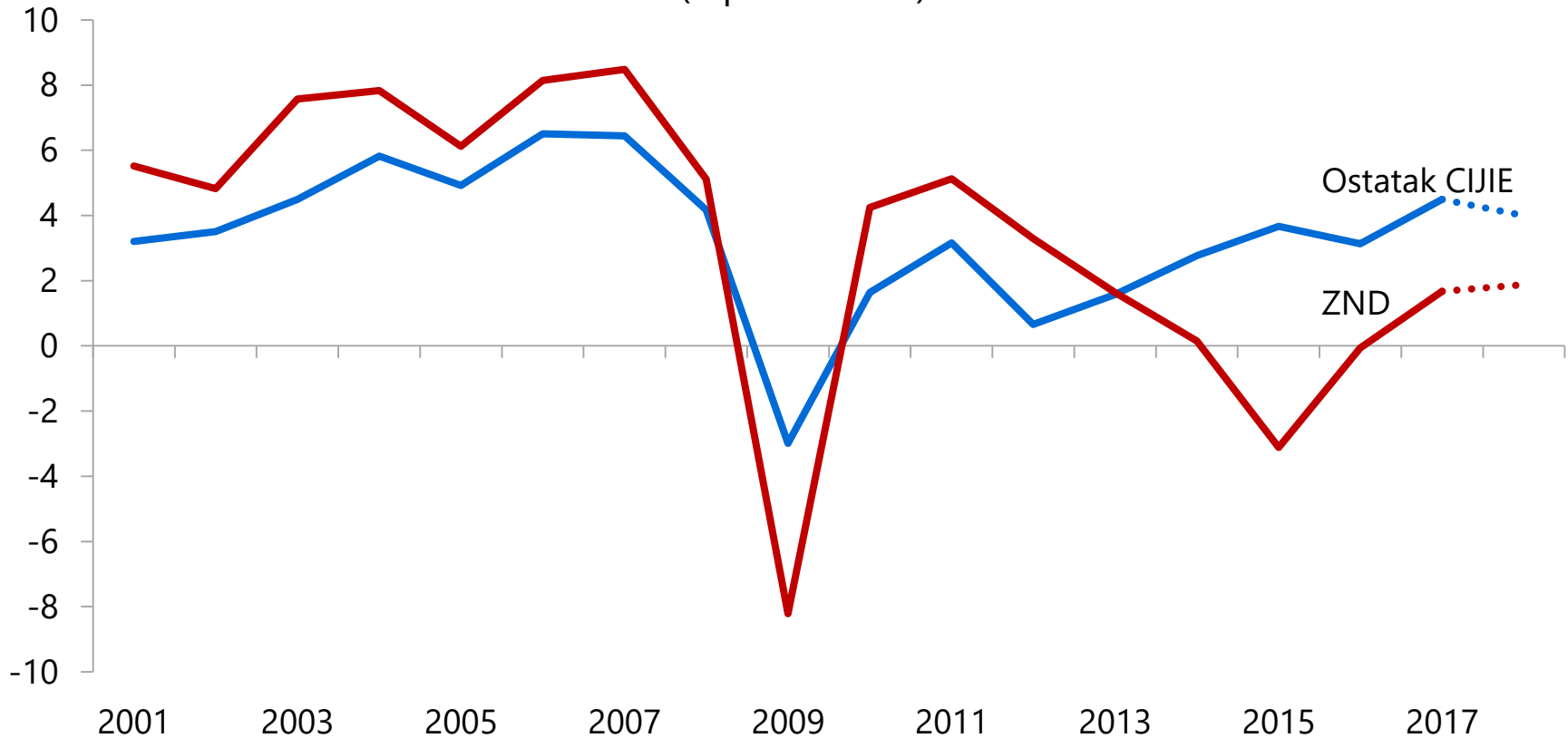

SVET PREMA IZDANJU PUBLIKACIJE WEO IZ APRILA 2018.

U CIJE, ZND se oporavlja a zemlje van ZND imaju snažan rast

Realni rast BDP-a
(u procentima)

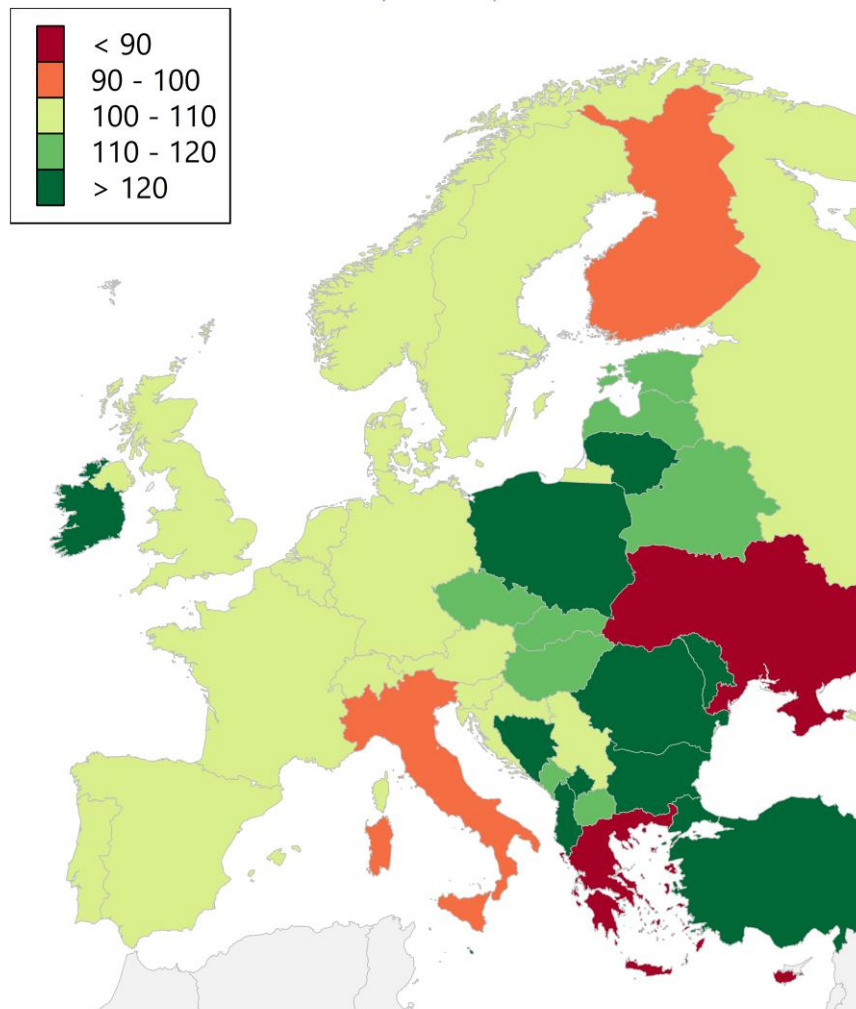

BDP po glavi stanovnika je znatno iznad nivoa pre krize (sa izuzetkom Ukrajine)

GDP per capita in 2017

(2008=100)

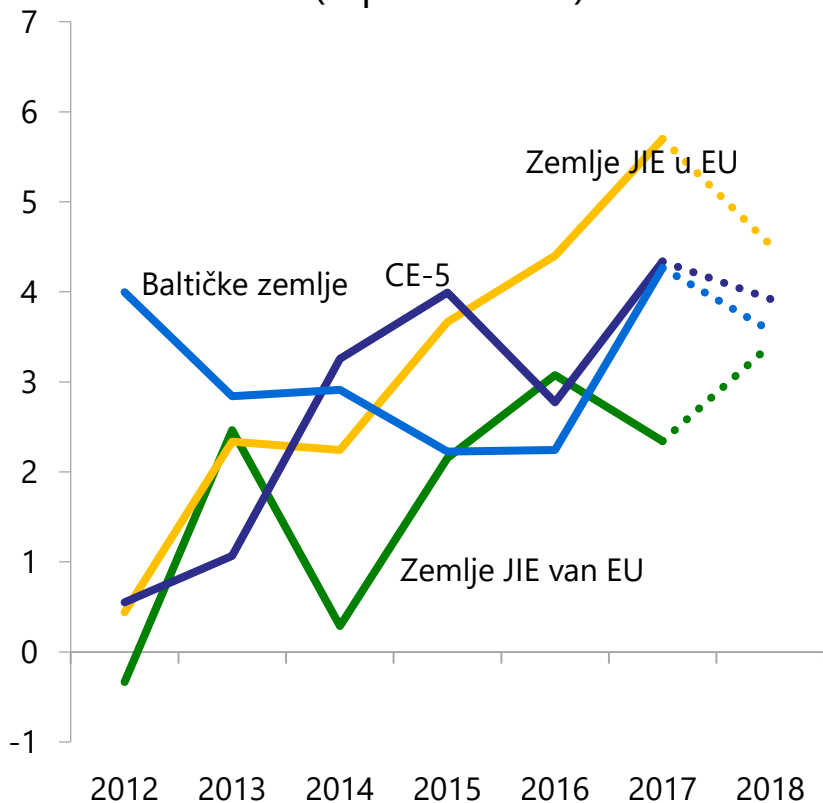

ZEMLJE CIJIE KOJE NISU U ZND

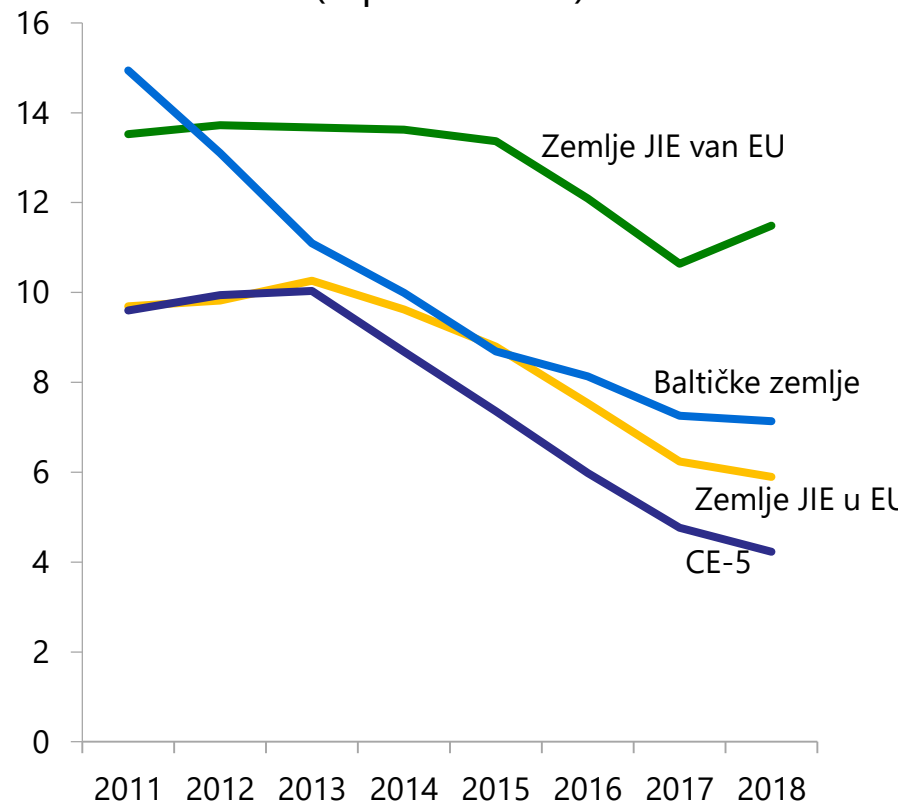
Rast je brz, a nezaposlenost beleži nagli pad

Realni rast BDP-a (u procentima)

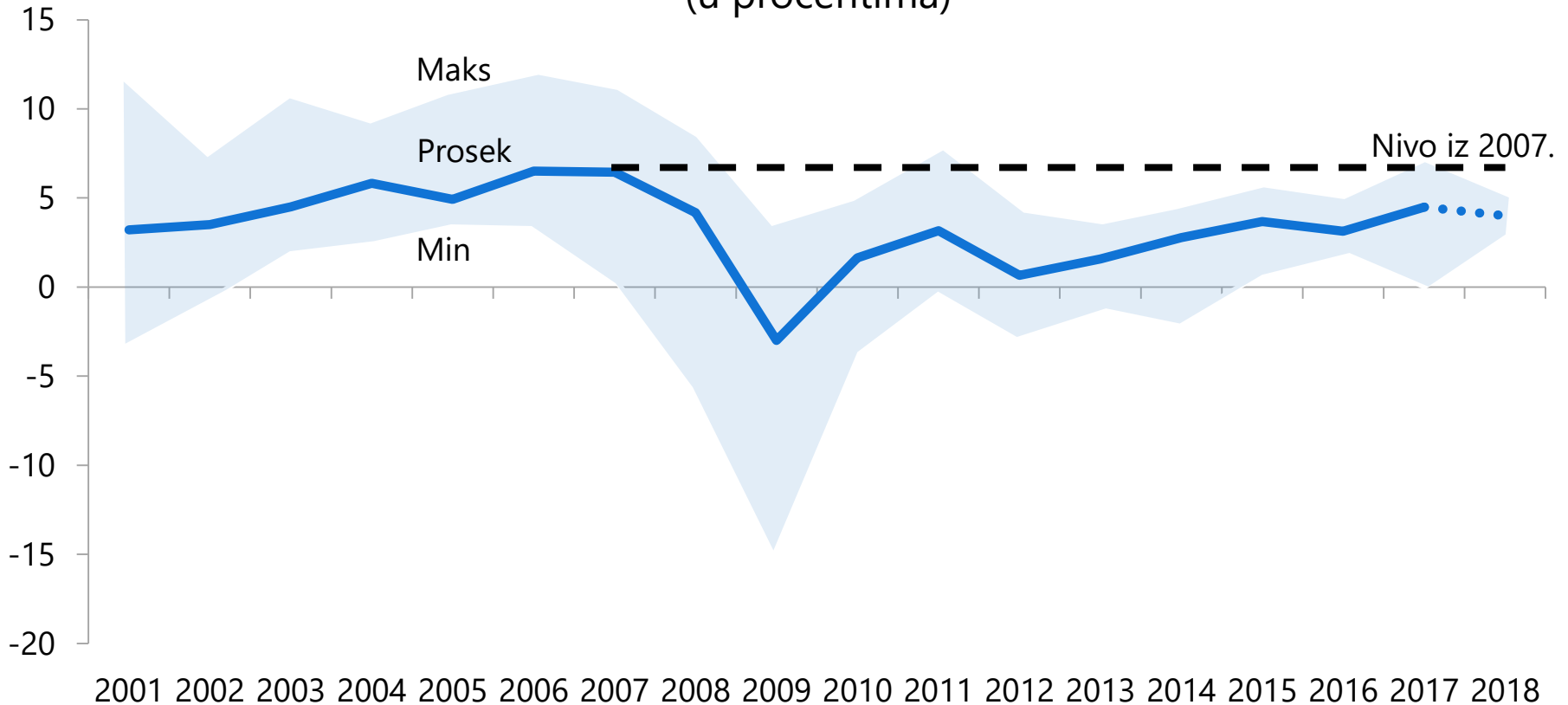
Stopa nezaposlenosti (u procentima)

Rast u regionu nije onako visok kao u godinama pre krize

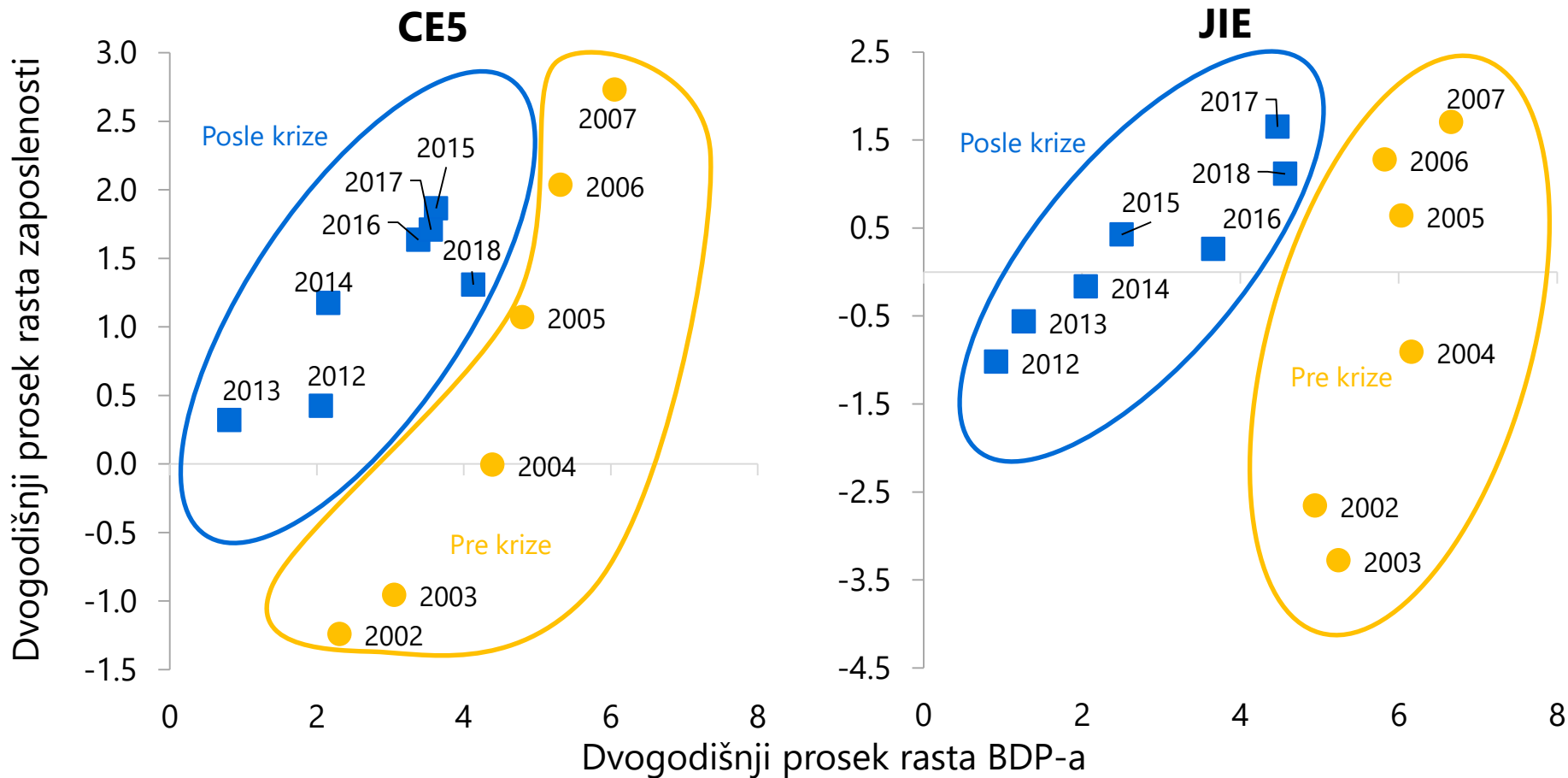
Realni rast BDP-a u CIJIE bez ZND
(u procentima)

Ali u mnogim zemljama rast zaposlenosti je na nivou maksimuma koje je dostizao u periodu pre krize.

Rast BDP-a u odnosu na rast zaposlenosti
(u procentima, dvogodišnji prosek)

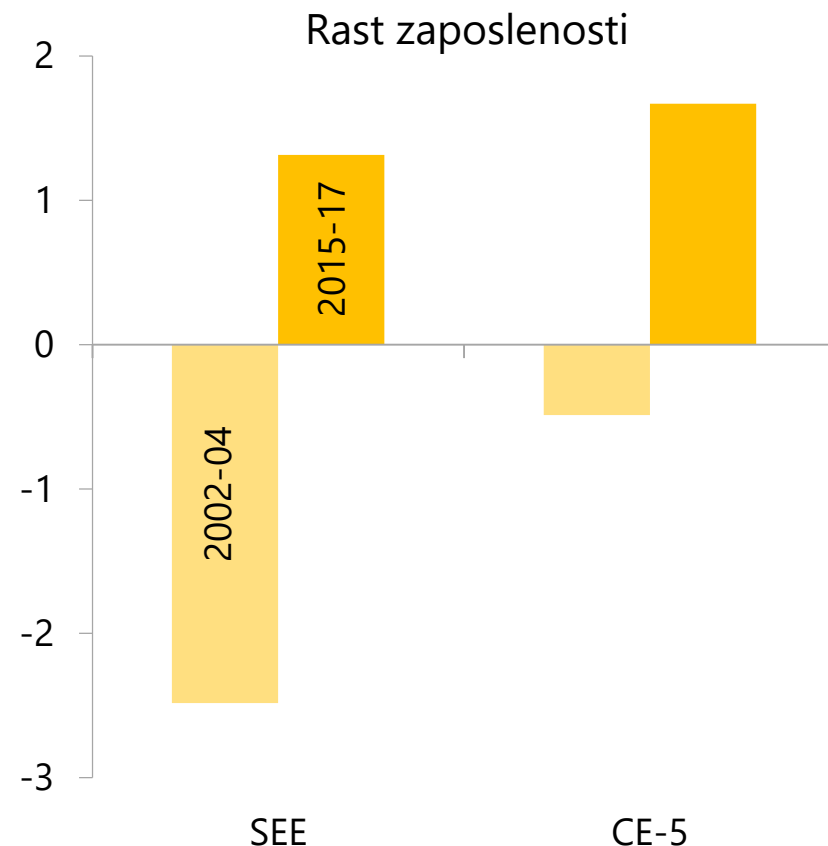
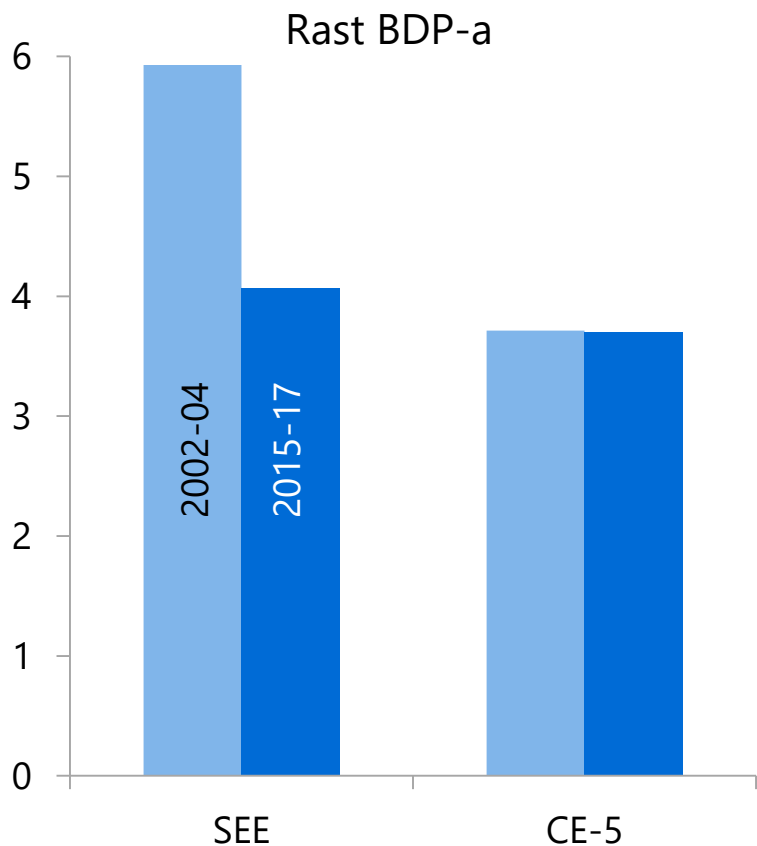

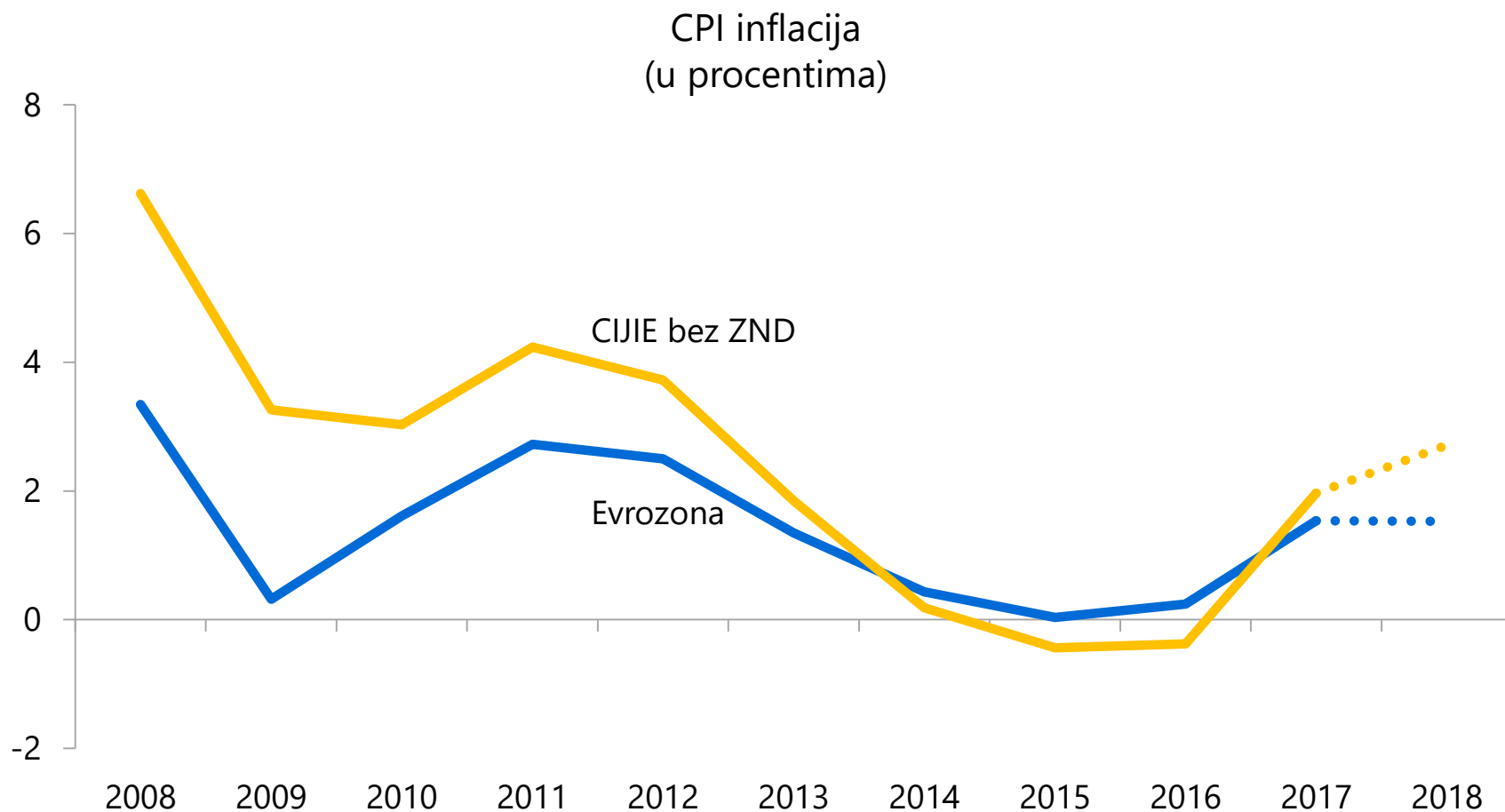
Čak i ako isključimo godine pre krize u kojima je nivo bio najviši: sadašnji rast je niži, ali je rast zaposlenosti veći nego pre krize

BDP i rast zaposlenosti u periodu 2002-04. i 2015-17.
(Prosek, u procentima)

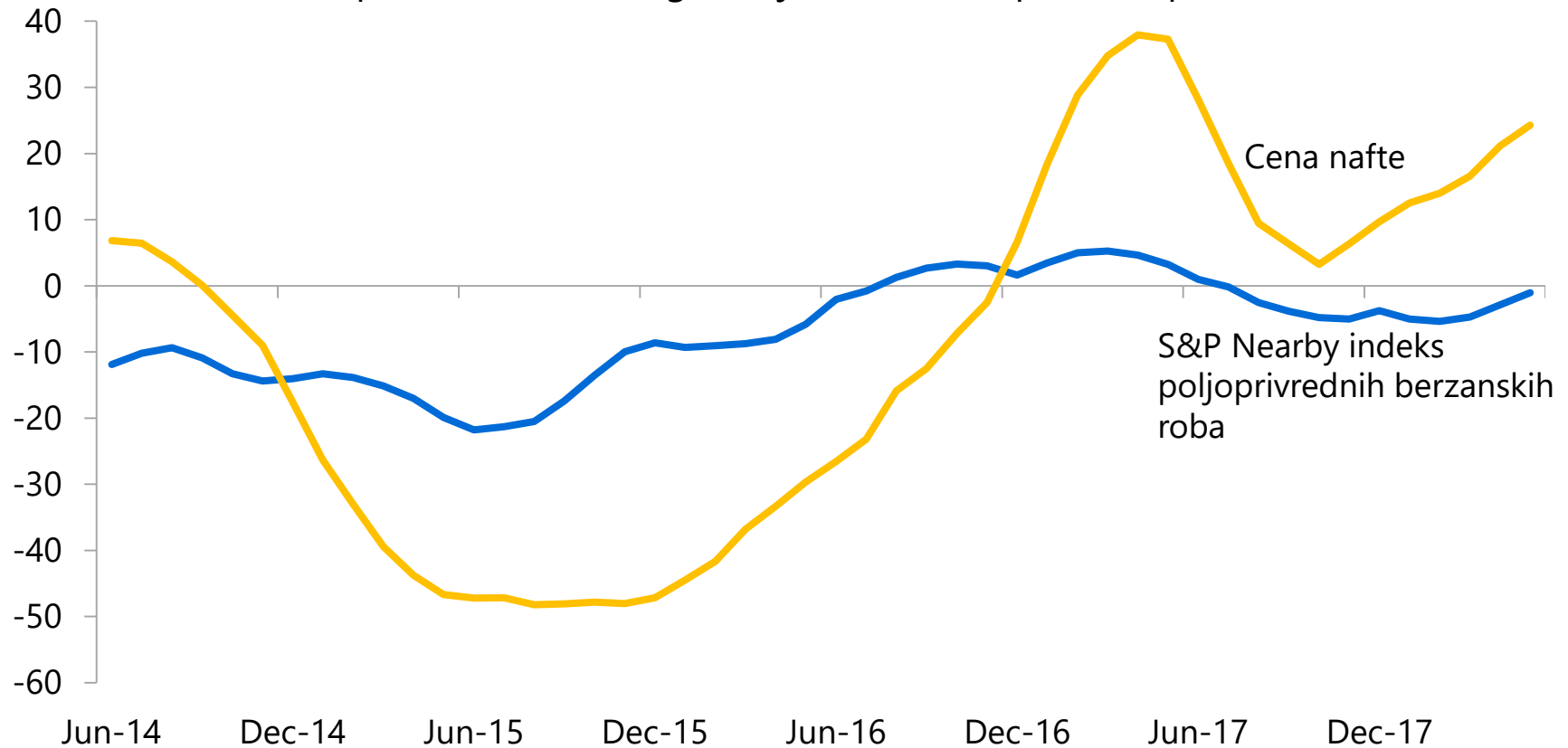
Inflacija, koja je bila veoma niska u periodu 2015-16. je nedavno počela da raste

Cene energenata i hrane su imale ključnu ulogu u porastu inflacije

Cene nafte i hrane
(U procentima, međugodišnje, 6-mesečni pokretni prosek)

Rast će biti snažan i u 2018. godini

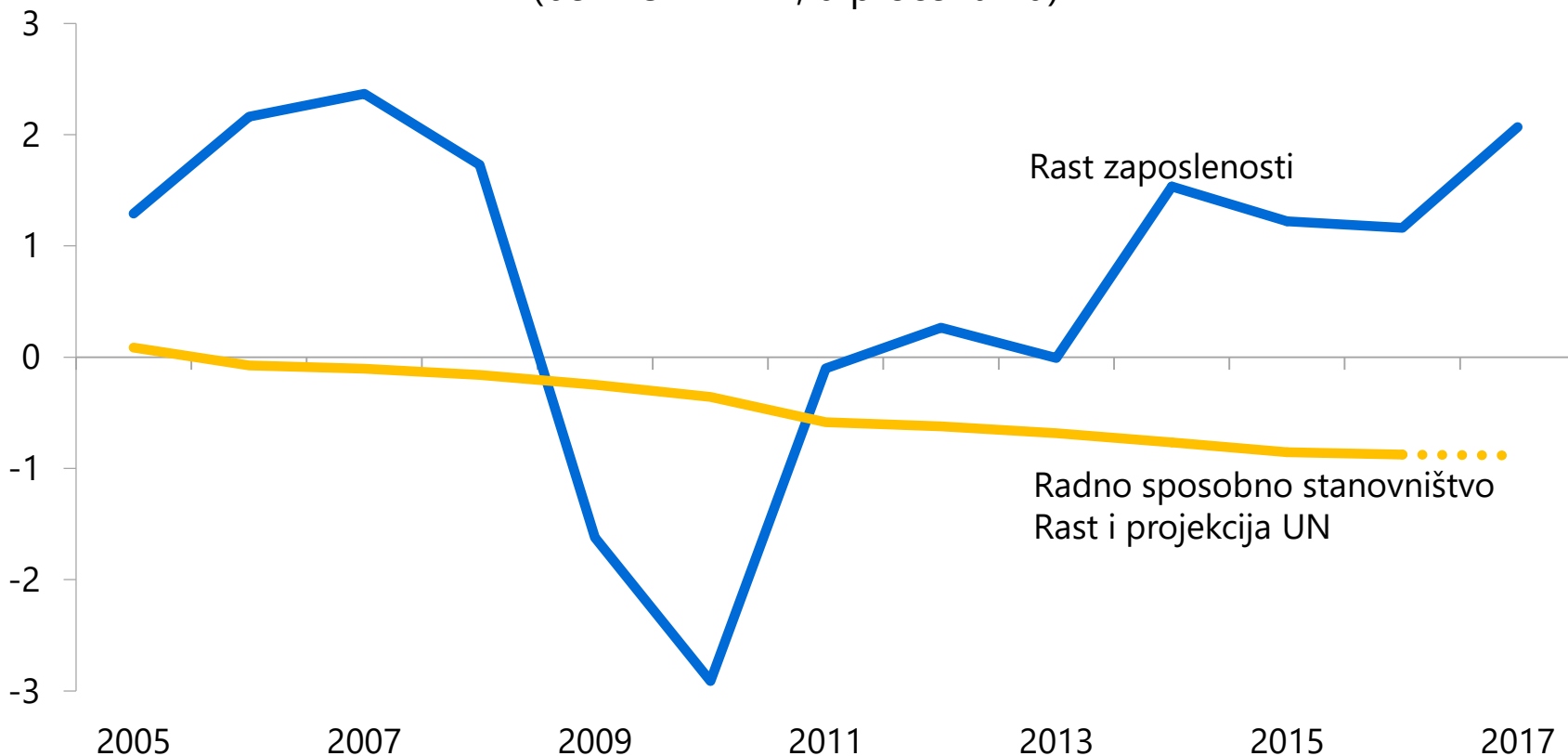

- Očekuje se da će spoljna tražnja i u sledećim kvartalima biti visoka...
- Potrošnja je solidna s obzirom da se zaposlenost brzo povećava, a zarade počinju da rastu
- Investicije su dobile novi podsticaj kroz povećanje EU fondova

Šta će ovo značiti za tržišta rada?

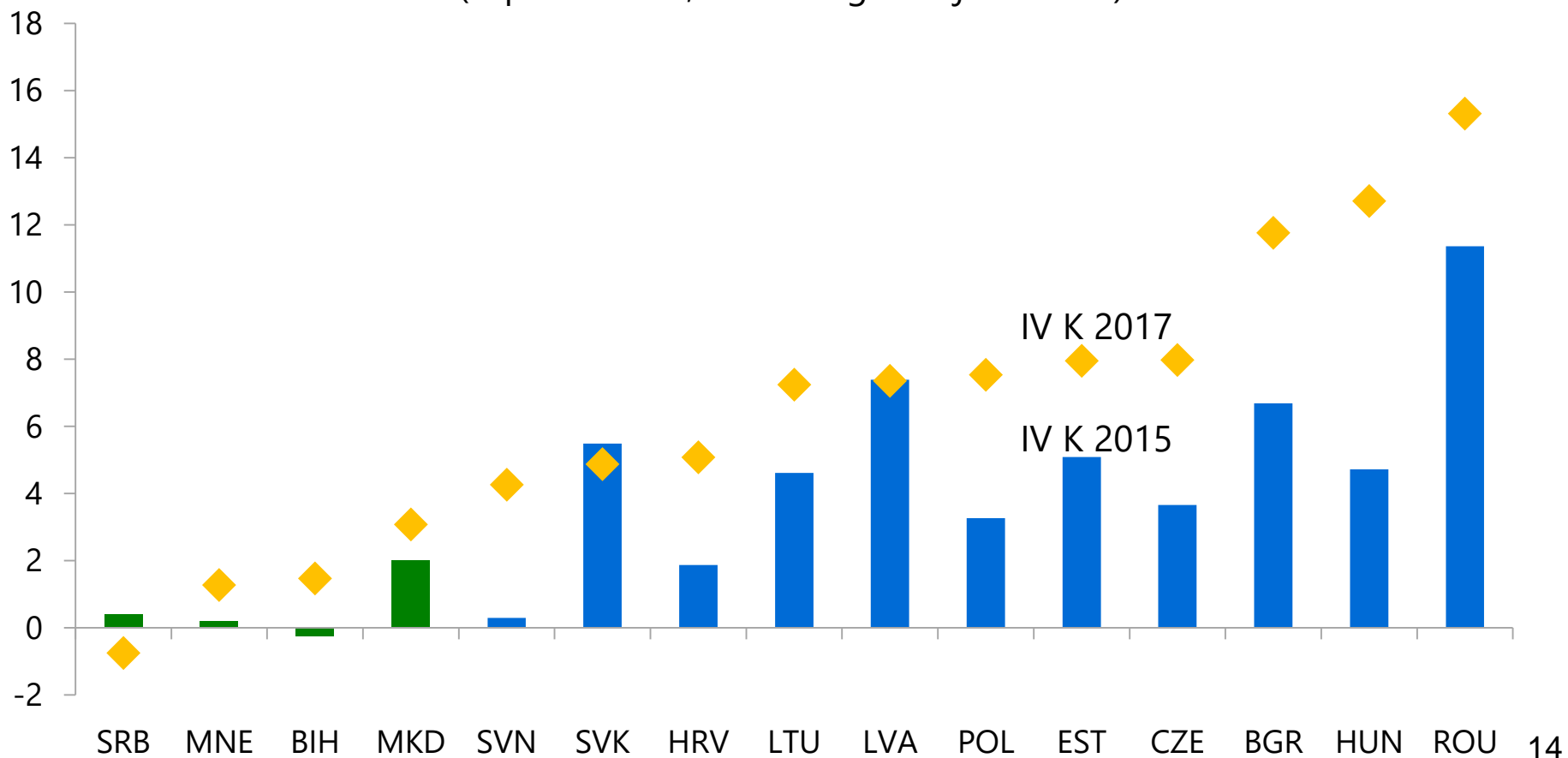
Rast zaposlenosti i broja radno sposobnog stanovništva u CIJIE
(bez TUR i ZND, u procentima)

U novim državama članicama EU rast zarada se ubrzao, dok je na Zapadnom Balkanu ostao skromniji

Nominalni rast zarada
(U procentima, na međugodišnjem nivou)

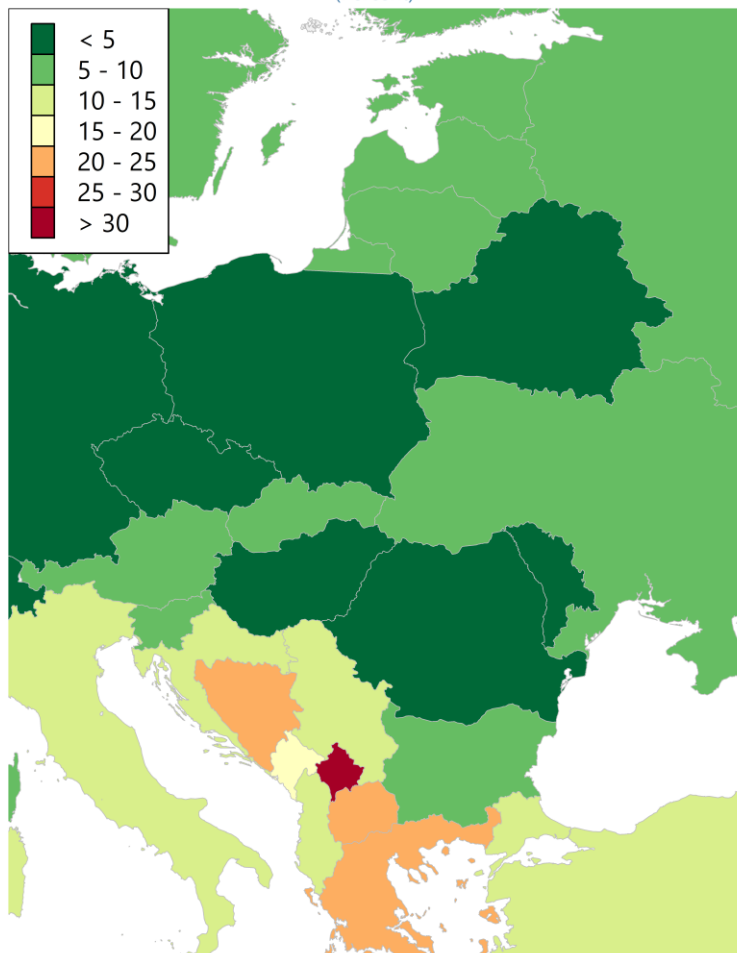

Na Zapadnom Balkanu su stope nezaposlenosti i dalje vrlo visoke, a stope zaposlenosti niske

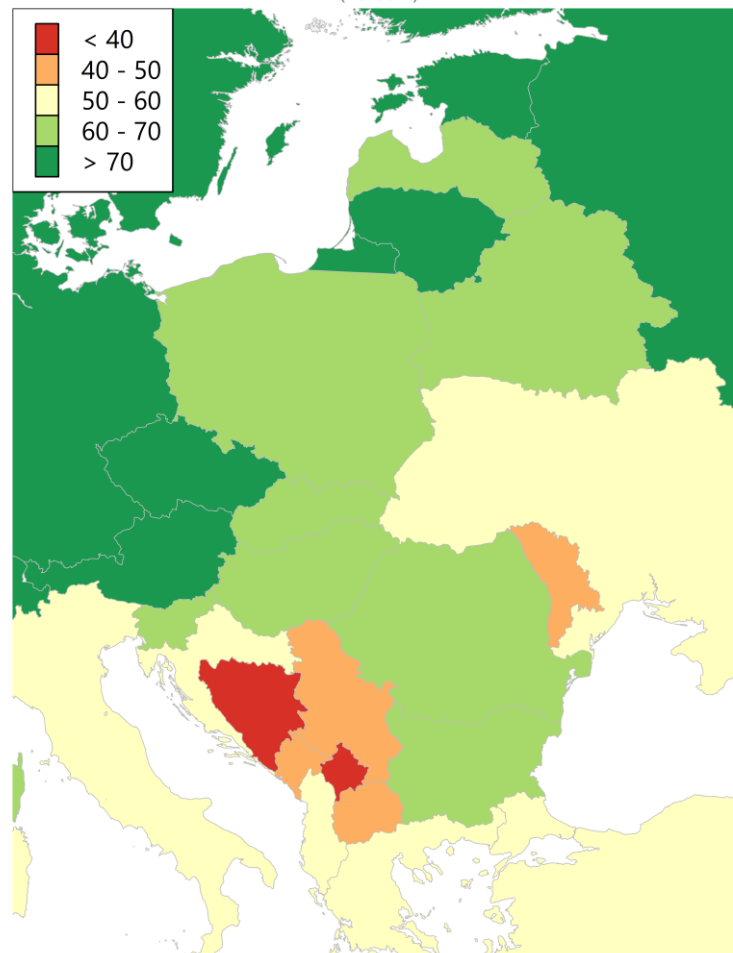
Unemployment Rate in 2017

(Percent)

Employment Rate in 2016

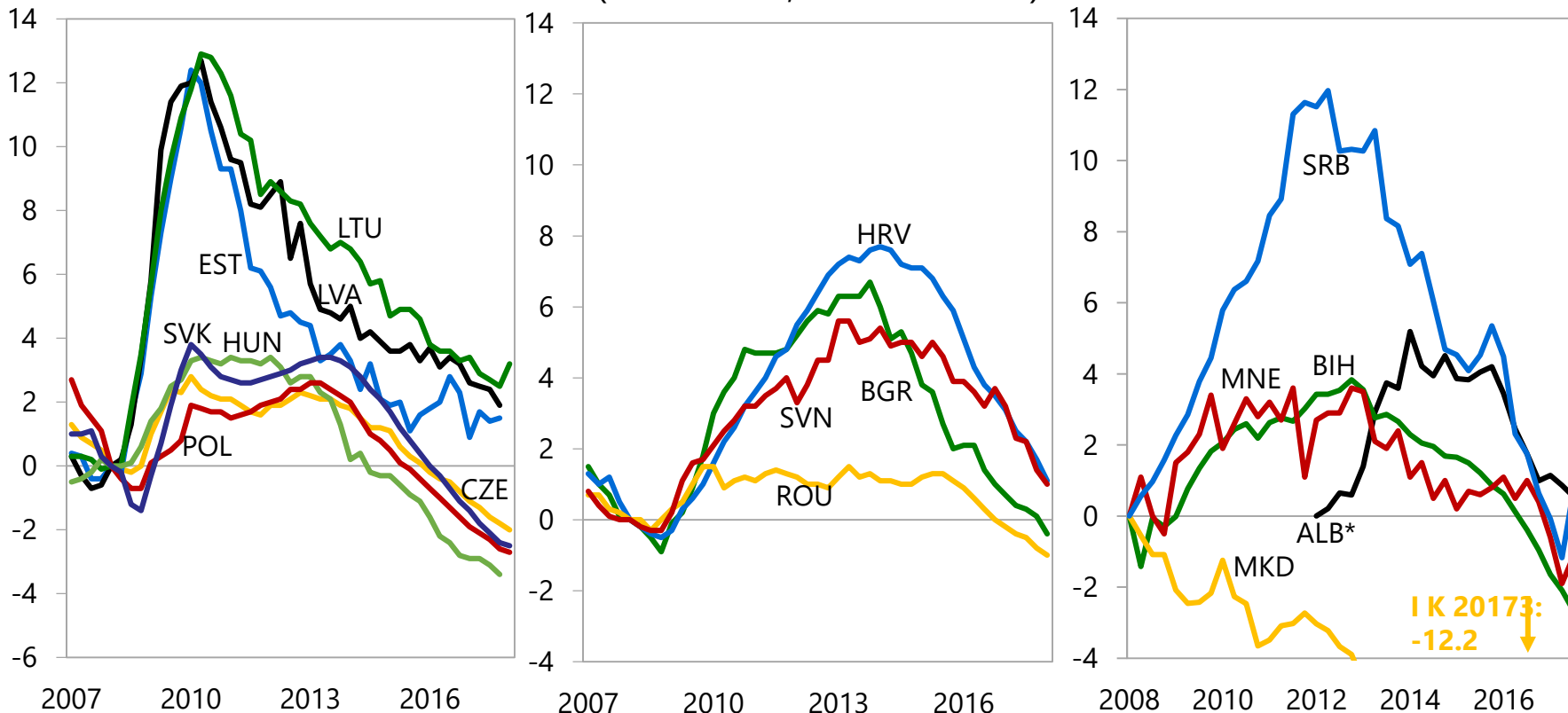
(Percent)

Nezaposlenost brzo opada i sada je u mnogim zemljama na nižem nivou nego pre krize

Kumulativne promene stope nezaposlenosti
(I K 2008=0, desezonirano)

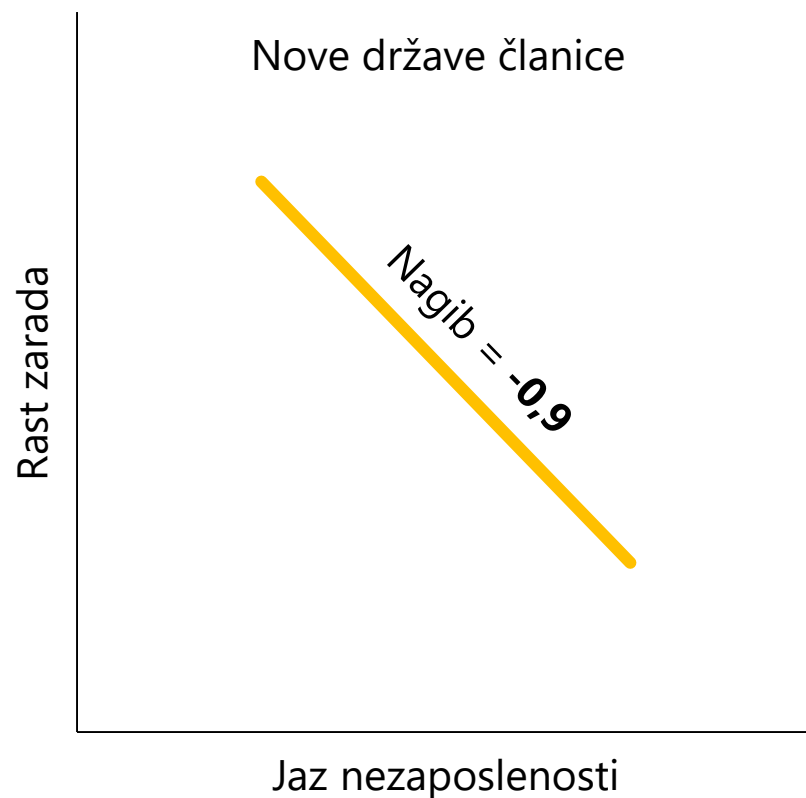
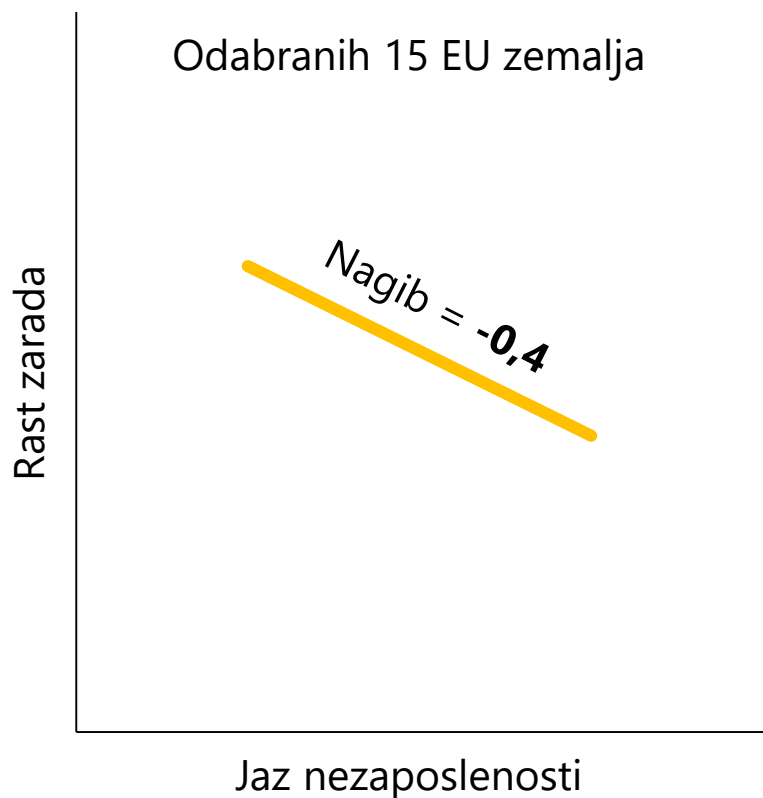

Filipsova kriva zarada je ravna u Zapadnoj Evropi i okomita u novim državama članicama

Filipsova kriva zarada
(na osnovu panel regresije)

Brz pad nezaposlenosti ukazuje na to da BDP raste brže od potencijala

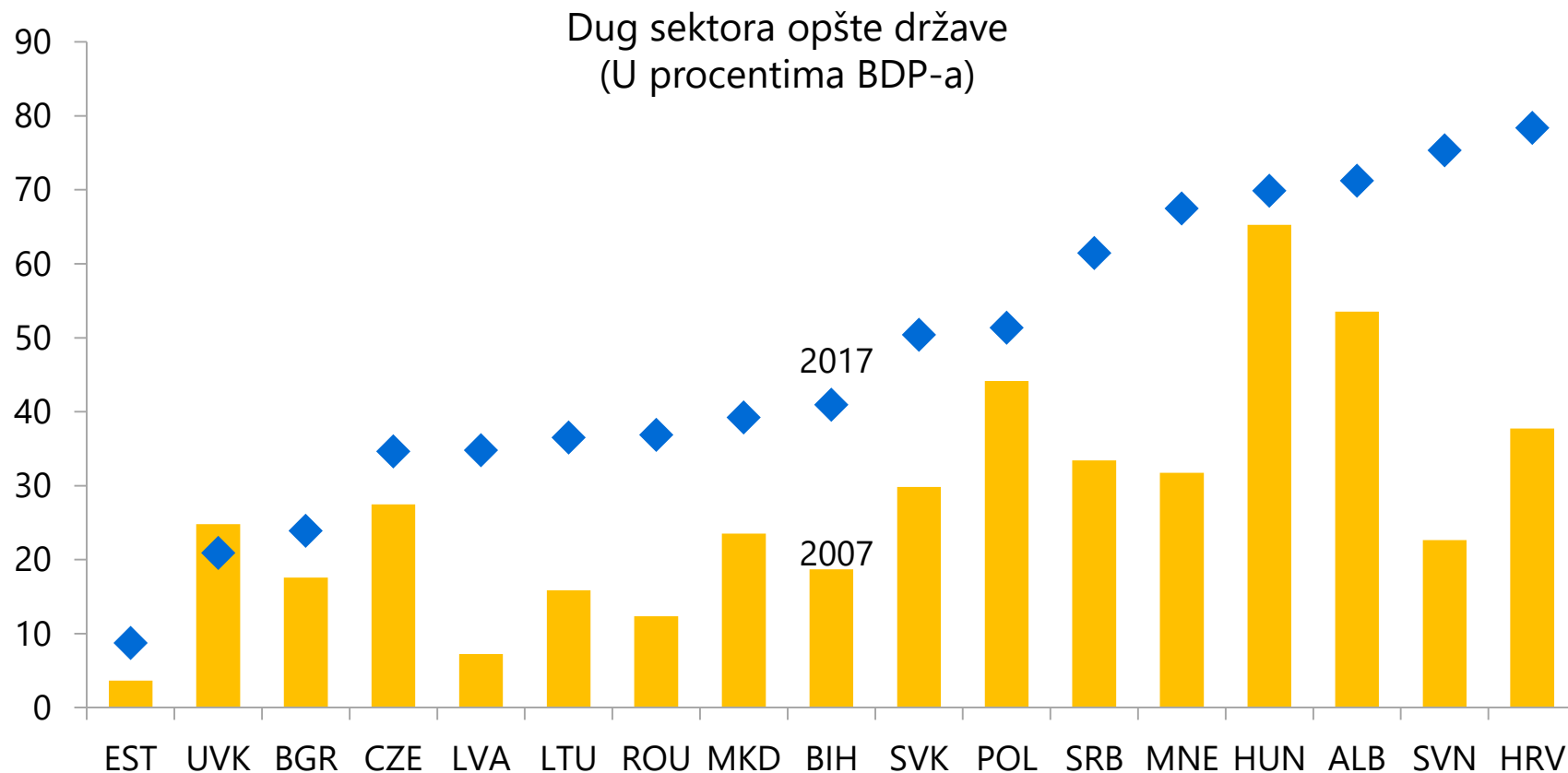

- U nekom trenutku, nedostatak radne snage će postati ograničenje rasta
- Rast može da se nastavi ovim tempom samo ako produktivnost počne da raste

Ovo bi bio dobar trenutak da se napravi fiskalni prostor i smanje strukturni deficiti

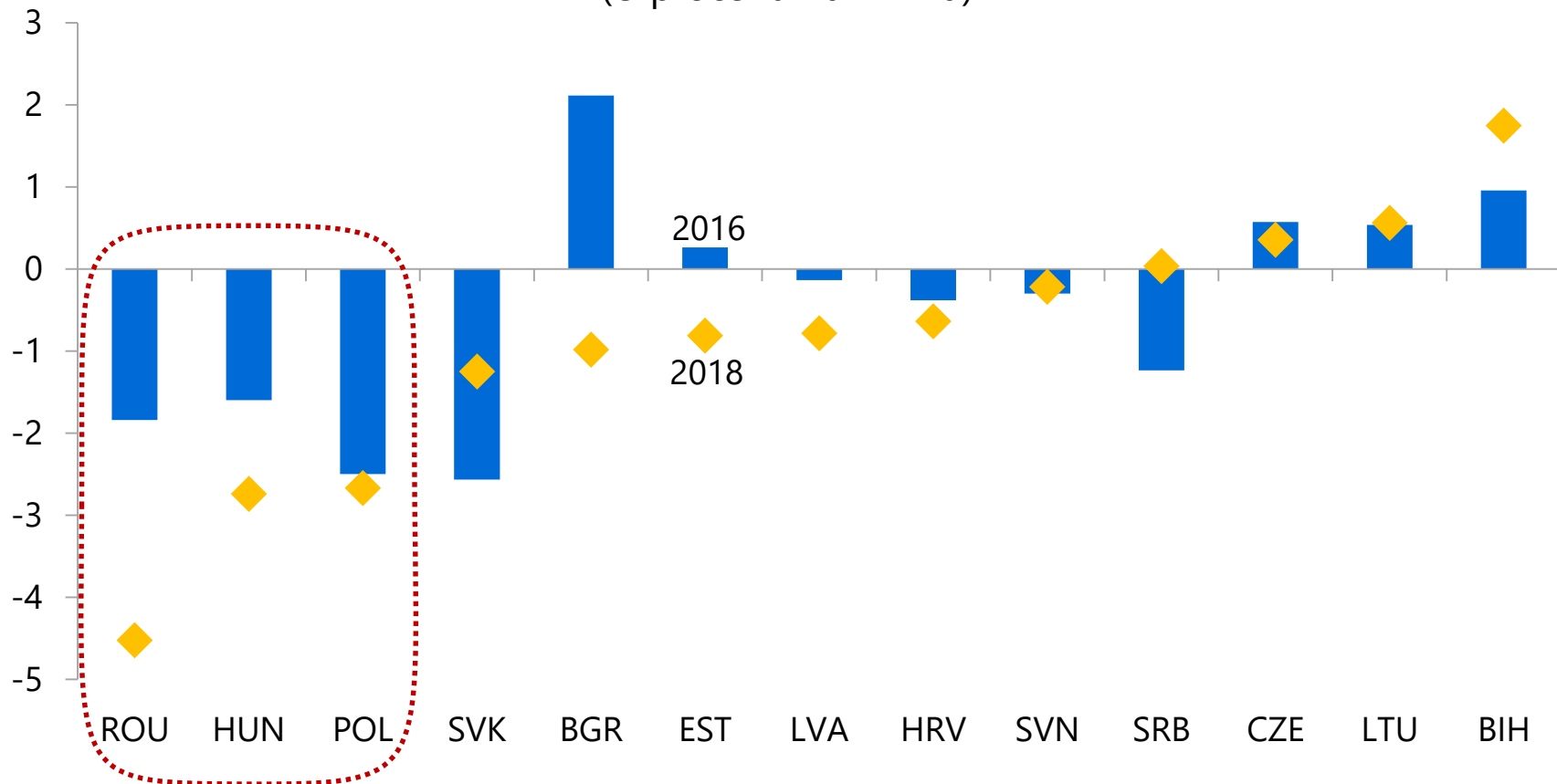
- Naročito s obzirom na to da je nivo duga znatno veći nego pre krize.

Nažalost, mnoge zemlje sa suviše velikim strukturnim deficitima ponovo pribegavaju procikličnoj relaksaciji

Strukturni bilans sektora opšte države
(U procentima BDP-a)

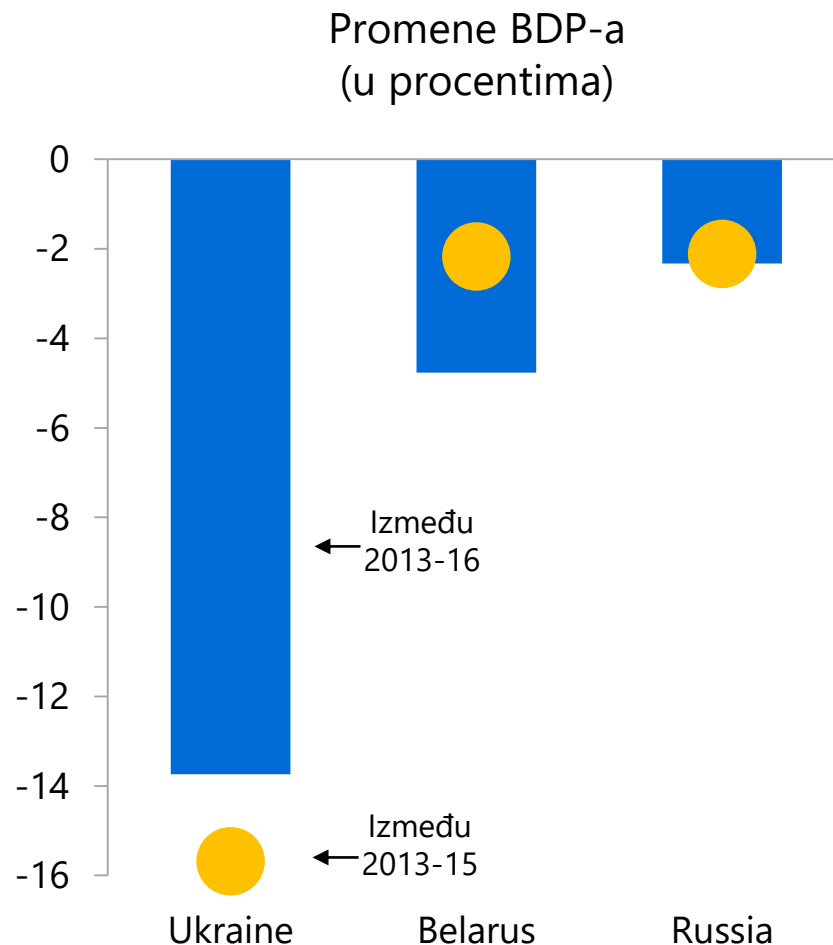

ZND

Tokom 2014. i 2015, Rusija i Ukrajina su pretrpele šokove, a Belorusija je doživela efekat preliivanja

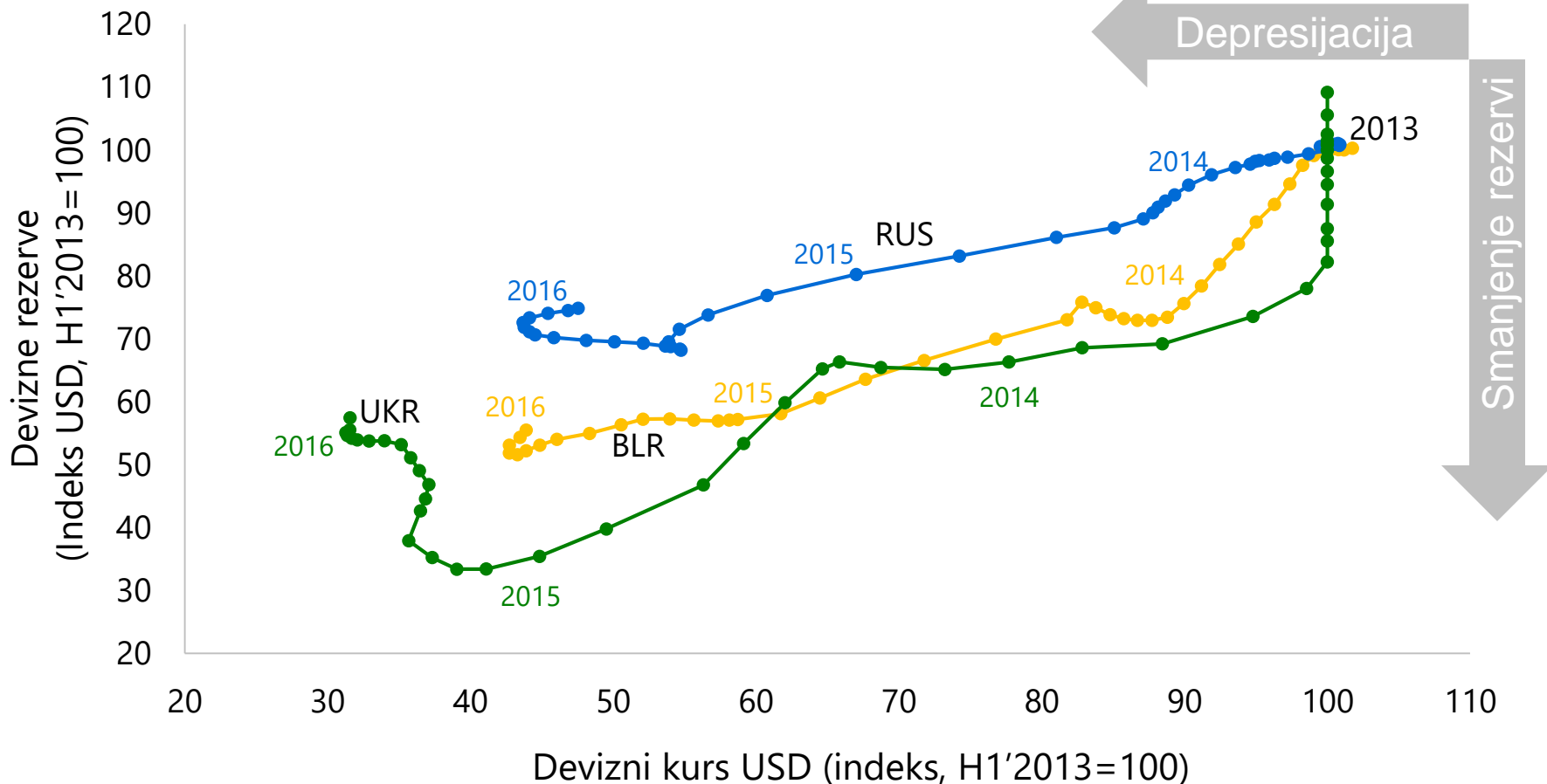
- Kolaps cena berzanskih roba
- Naglo zaustavljanje priliva kapitala u Rusiju, kao rezultat sankcija protiv Rusije
- Sukob u Ukrajini

Fleksibilnost deviznog kursa je bila neizbežna s obzirom na ograničene rezerve...

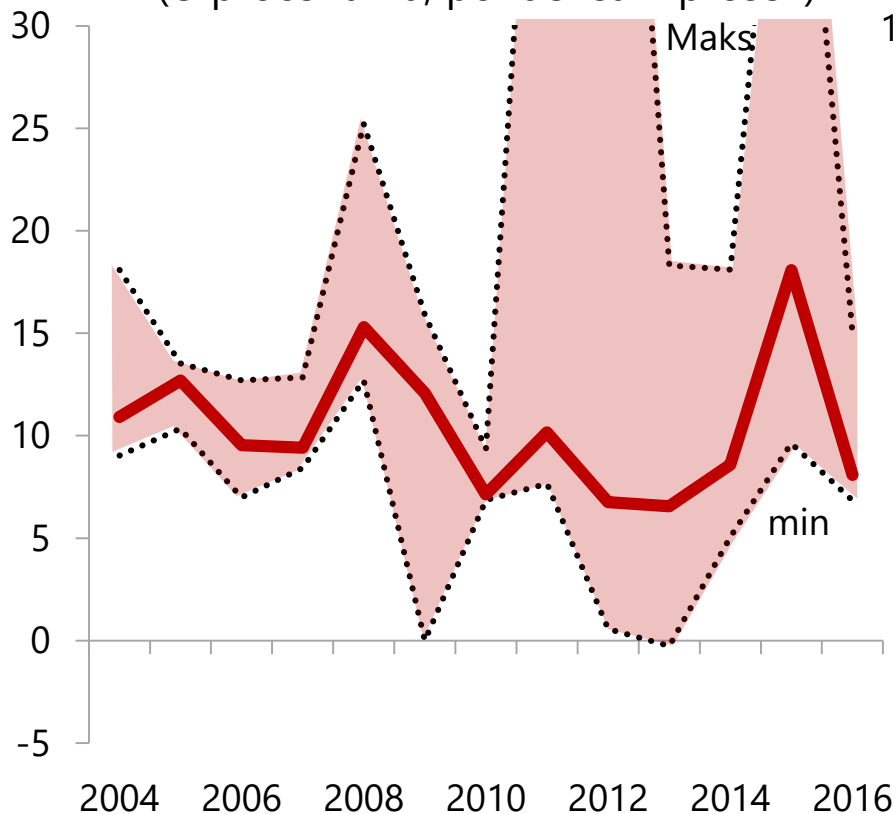
Devizne rezerve i depresijacija kursa
(šestomesečni pokretni proseci)

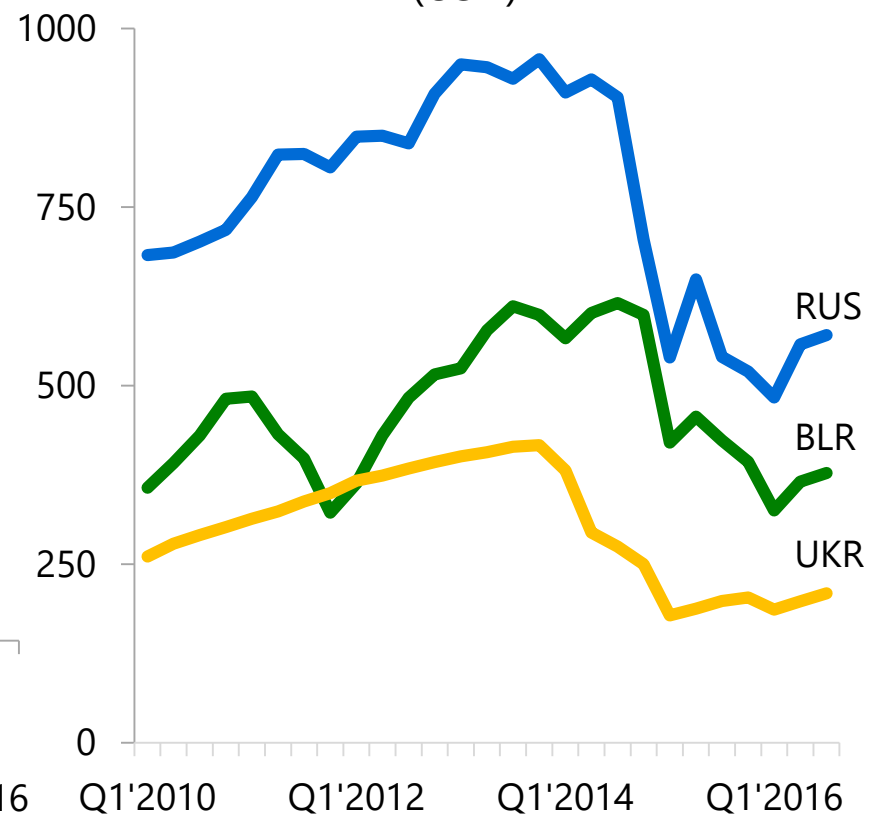
...ali je inflacija porasla, a realne zarade se smanjile

CPI inflacija u evropskom delu ZND
(U procentima, ponderisani prosek)

Prosečne mesečne zarade
(USD)

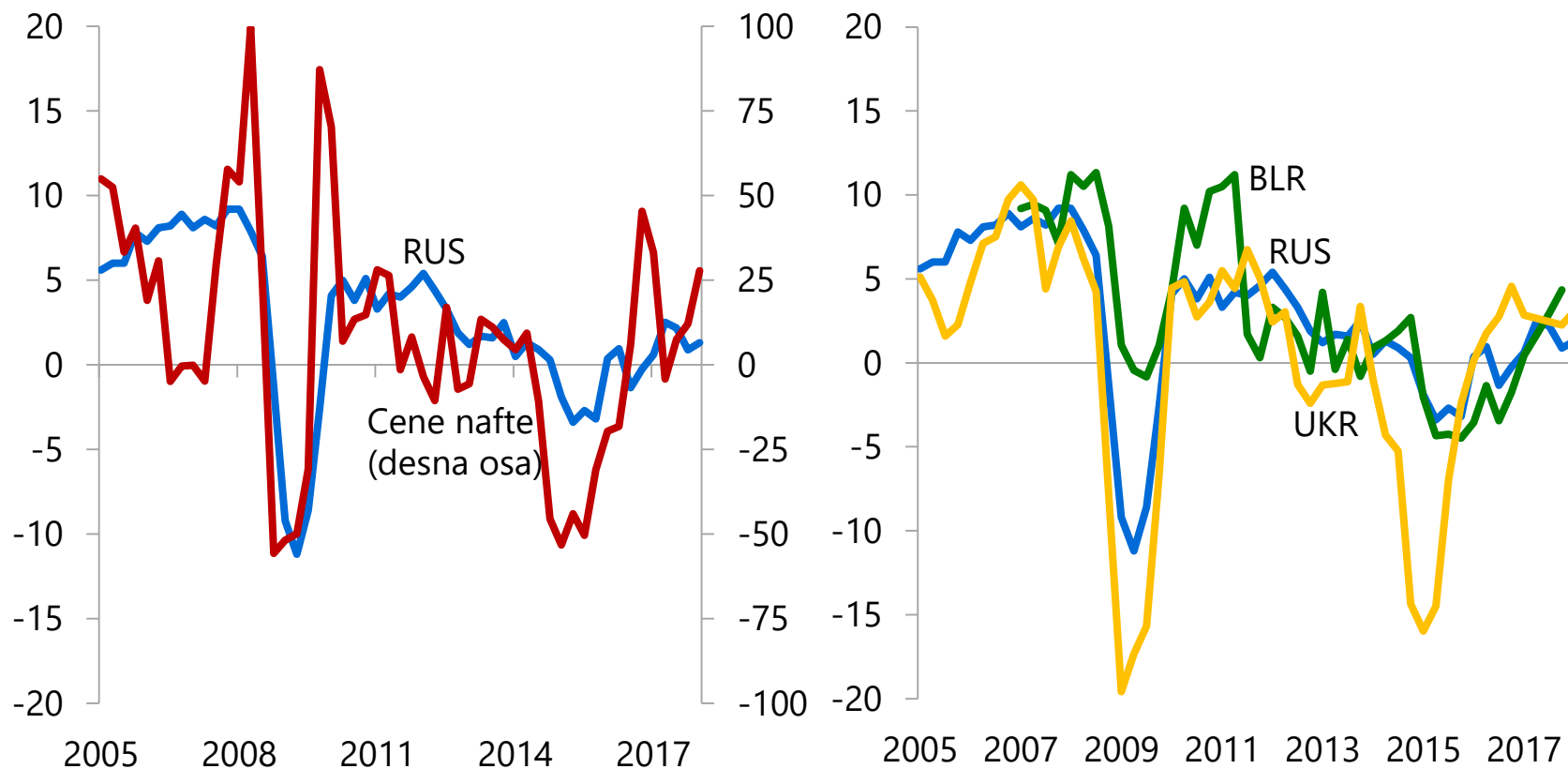

Ukrajina i Rusija se sada oporavljaju (u čemu im pomaže rast cena nafte)

Realni rast BDP-a u Rusiji, ostalim zemljama ZND i promene cena nafte
(U procentima, na međugodišnjem nivou)

Moldavija je imala krizu bankarskog sistema 2014. godine

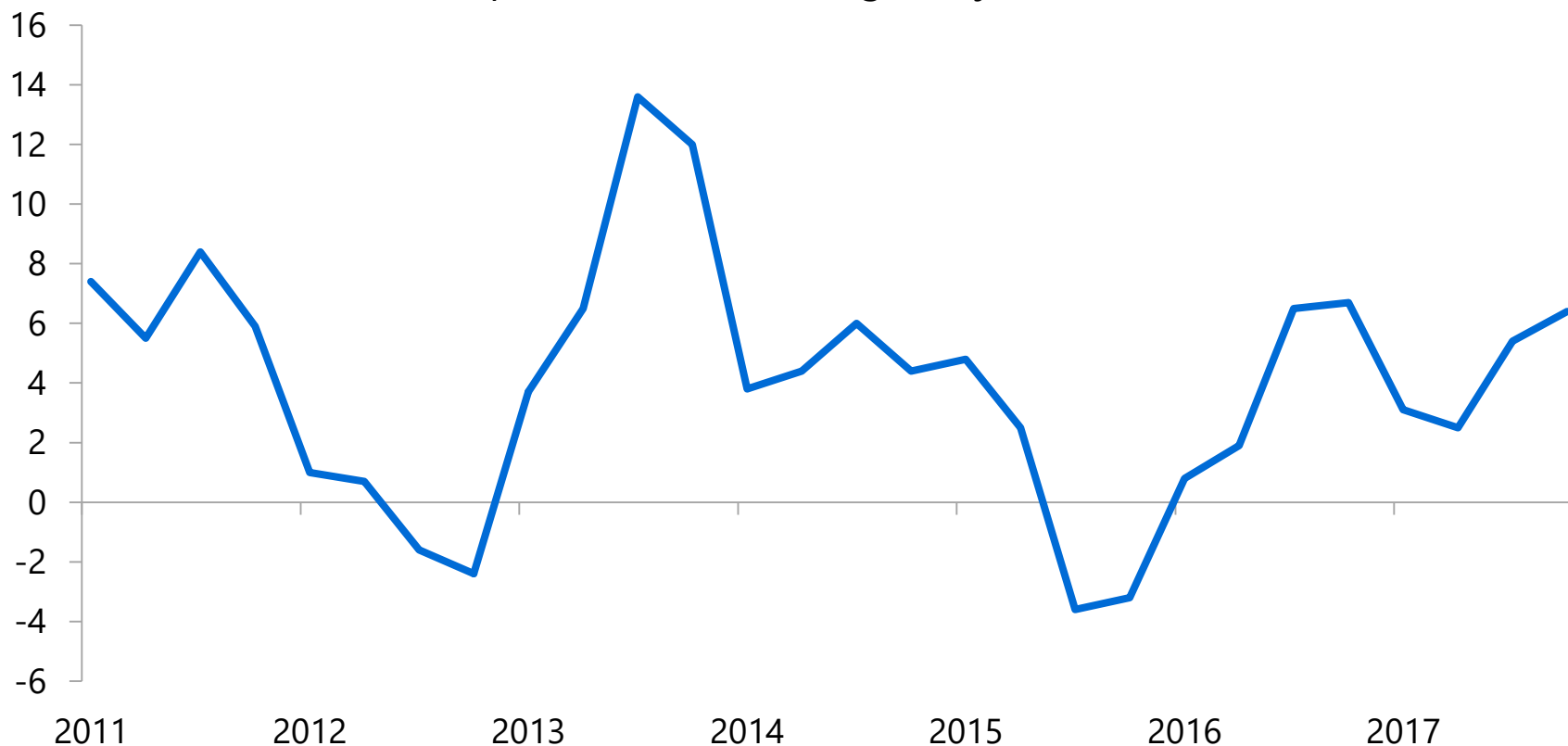

- Tri velike banke su propale kao posledica dugotrajne zloupotrebe tih banaka od strane deoničara
- Supervizor se sporo pokrenuo
- Popustljivost supervizora je povećala krajnje troškove restrukturiranja za budžet

Ali se sada takođe oporavlja

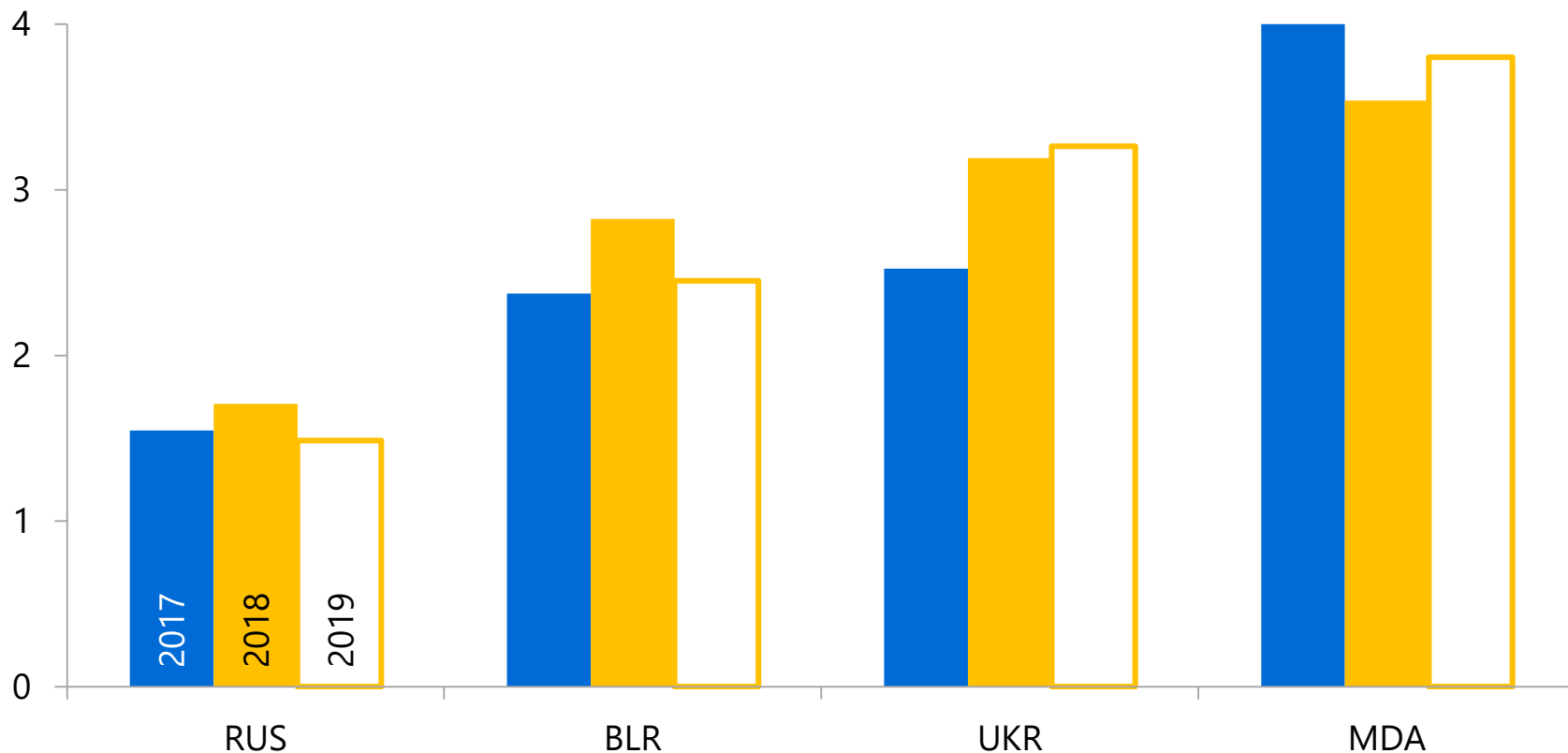
Realni rast BDP-a u Moldaviji
(U procentima, na međugodišnjem nivou)

Kratkoročni izgledi ukazuju na solidan rast

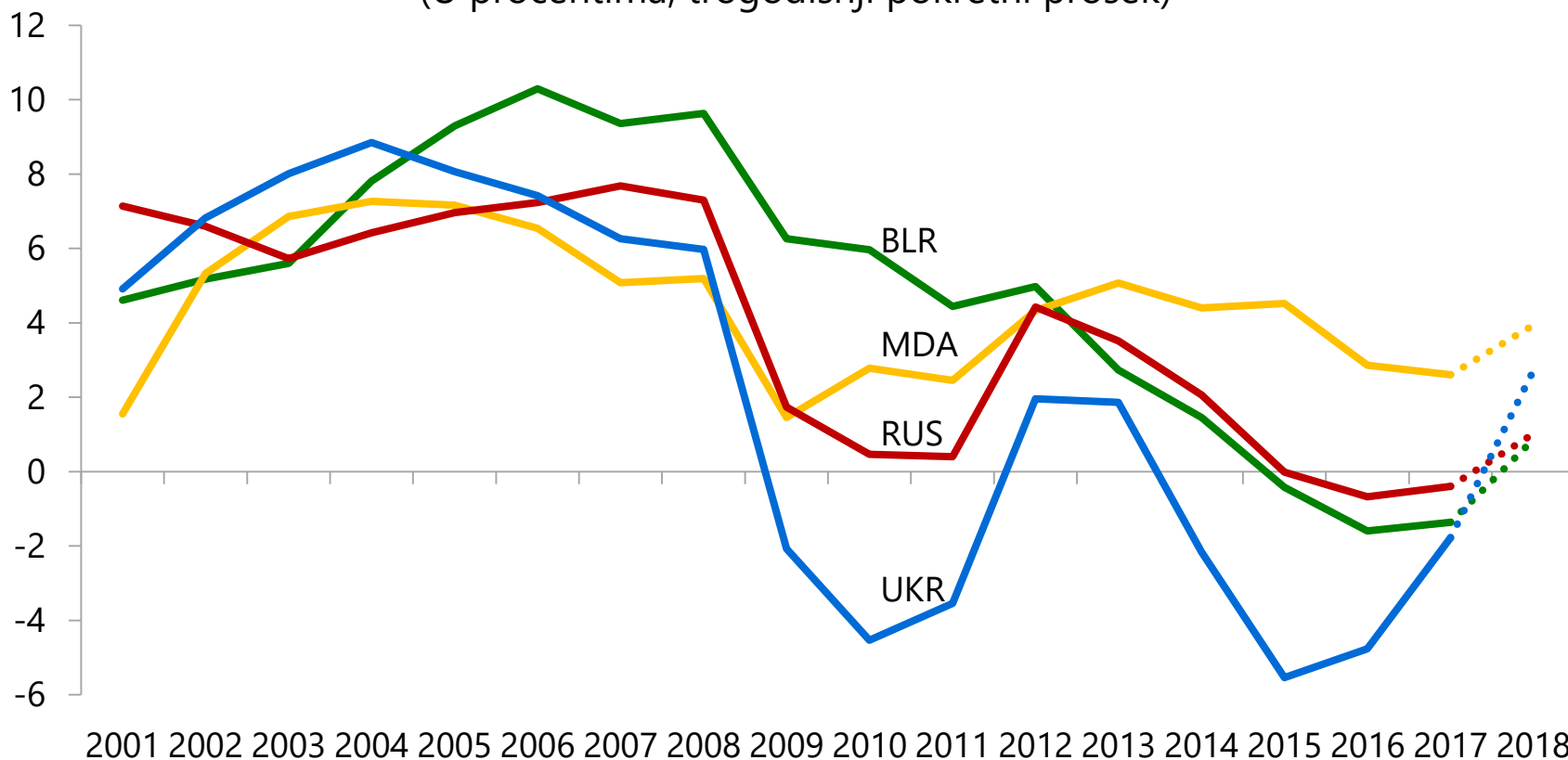
Projekcije realnog rasta BDP-a
(u procentima)

Ali stopa rasta je niska u poređenju sa periodom pre krize

Realni rast BDP-a
(U procentima, trogodišnji pokretni prosek)

RIZICI PO IZGLEDE

Od objavljivanja publikacije WEO videli smo

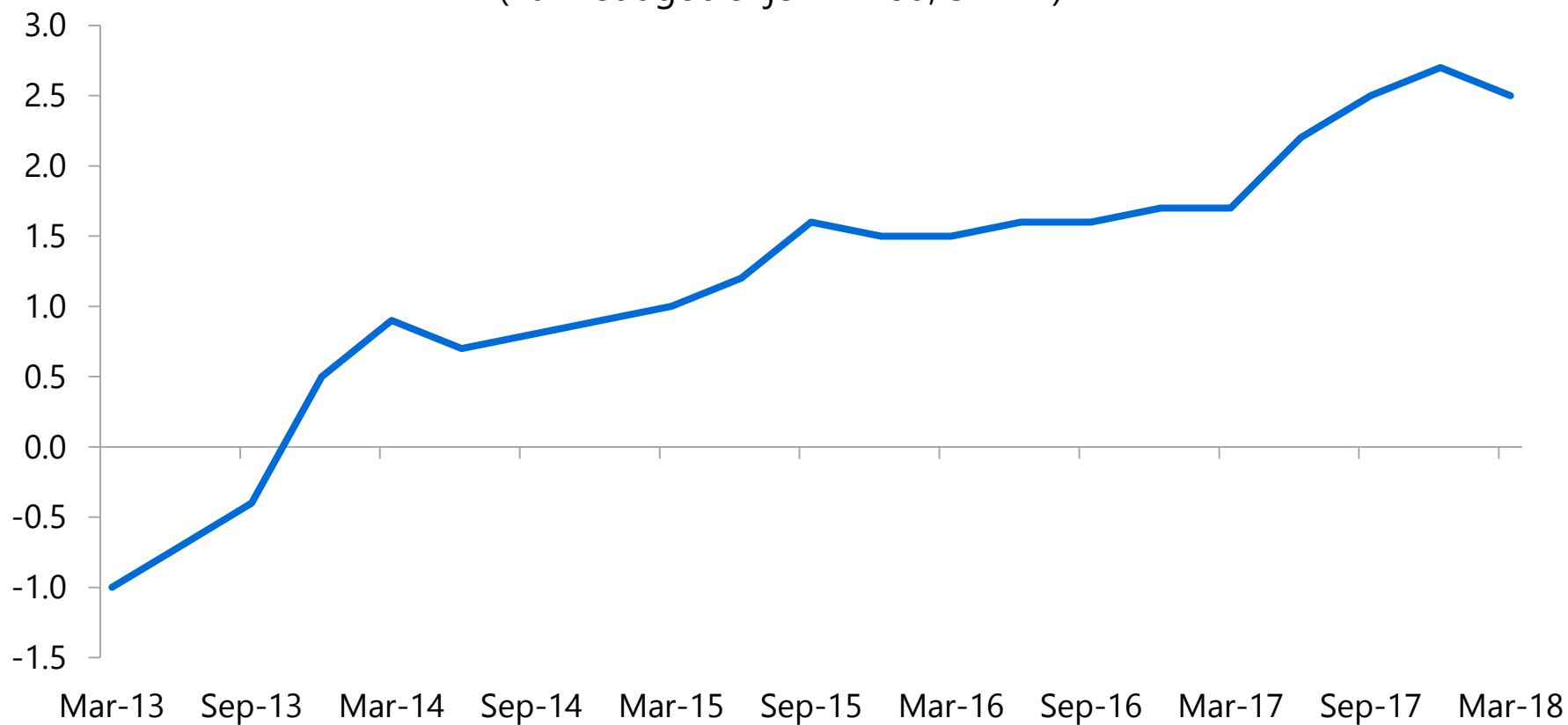

- Rast u evrozoni koji je slabiji od očekivanog
- Povećanu pometnju na tržištima,
  - i u rubnim delovima evrozone,
  - i u zemljama sa brzorastućim tržištima

Od objavljivanja publikacije WEO, rast u I kvart. u evrozoni se pokazao nižim od očekivanog

Realni rast BDP-a u evrozoni
(na međugodišnjem nivou, SWDA)

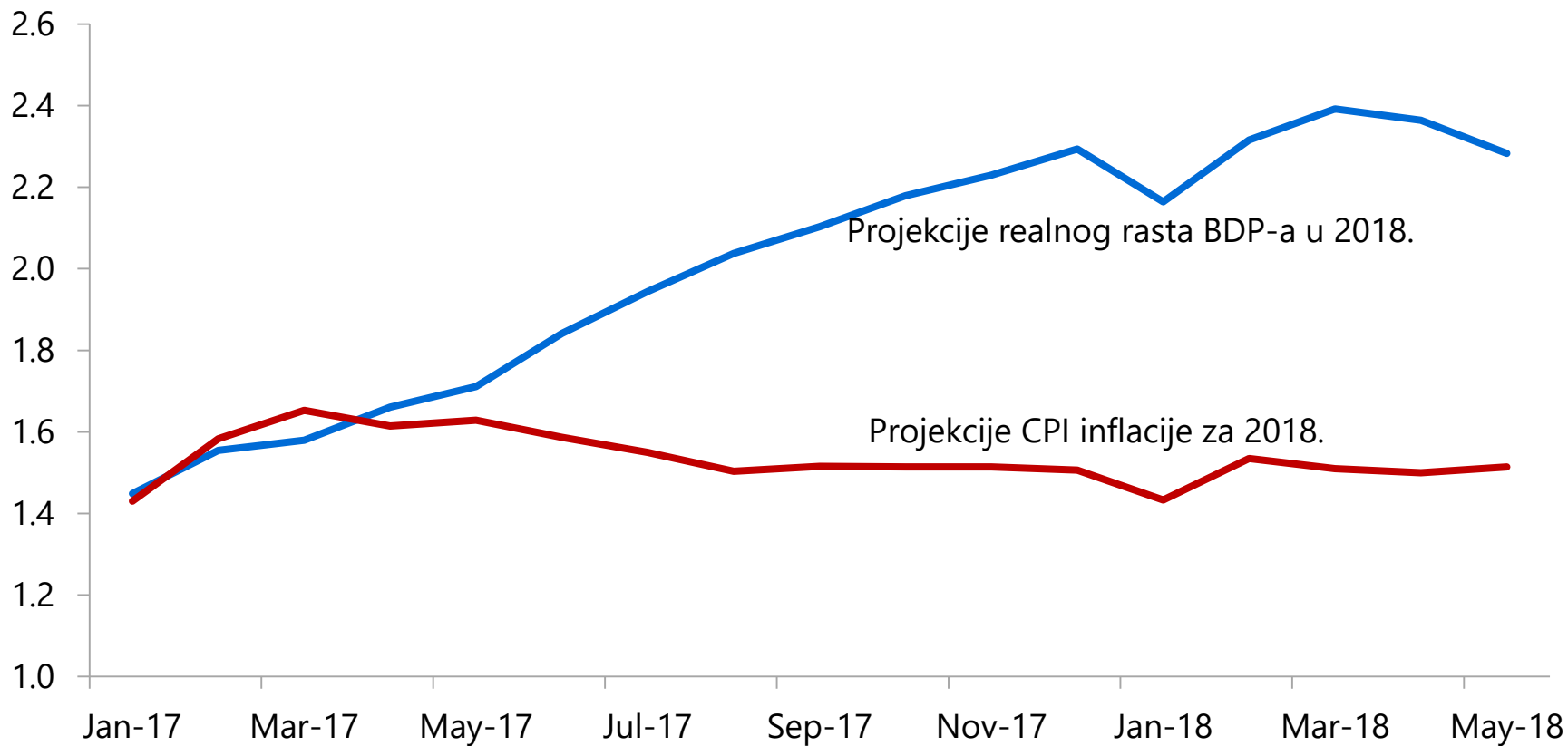

Do sada se usaglašena projekcija za ovu godinu nije mnogo menjala

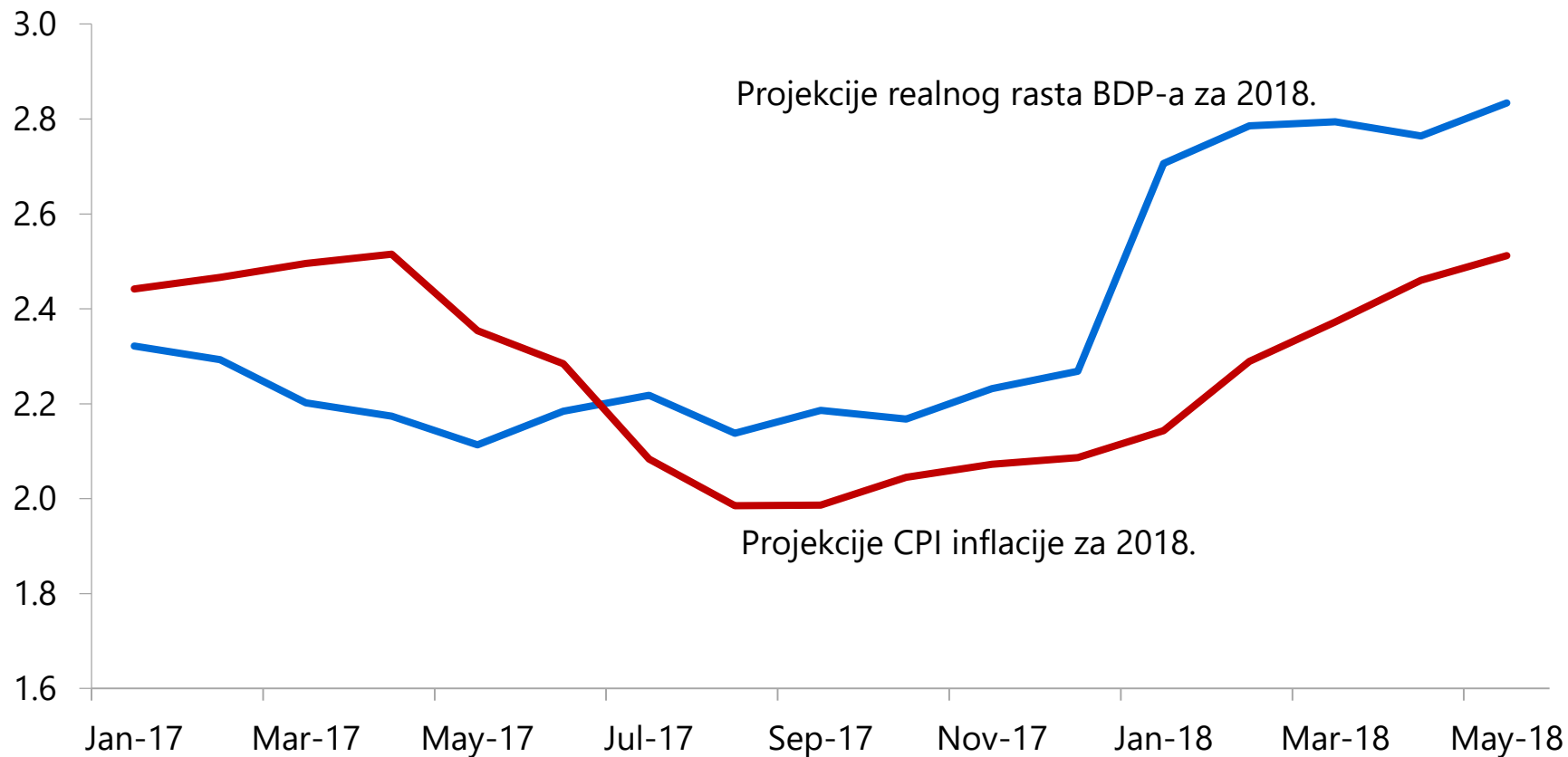
Usaglašene projekcije realnog BDP-a i CPI inflacije za evrozonu

Za SAD, projekcije rasta i inflacije su rasle

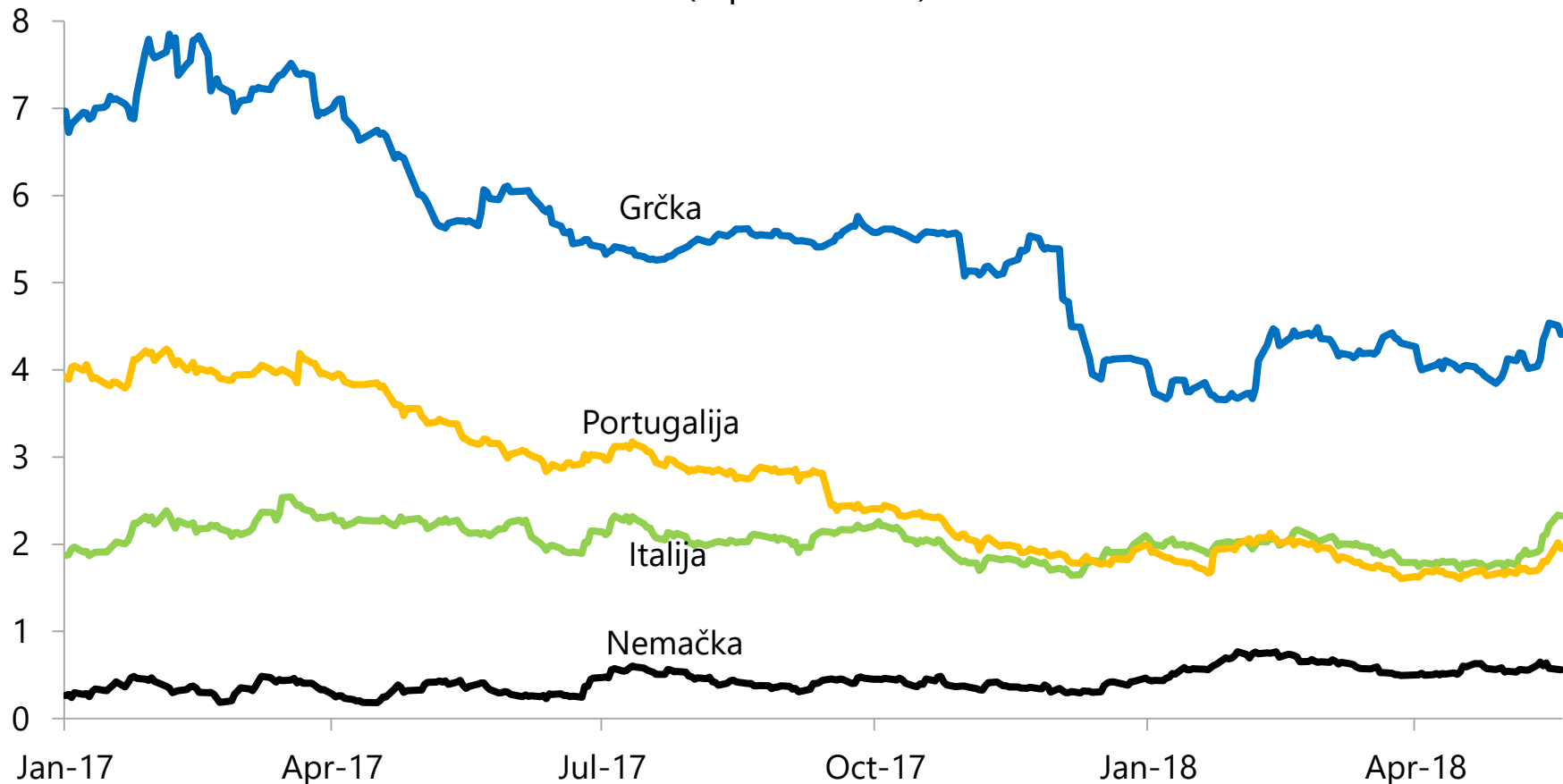
Usaglašene projekcije realnog BDP-a i CPI inflacije za SAD

Sa novom vladom u Italiji, kamatne stope u rubnim oblastima evrozone su krenule da rastu

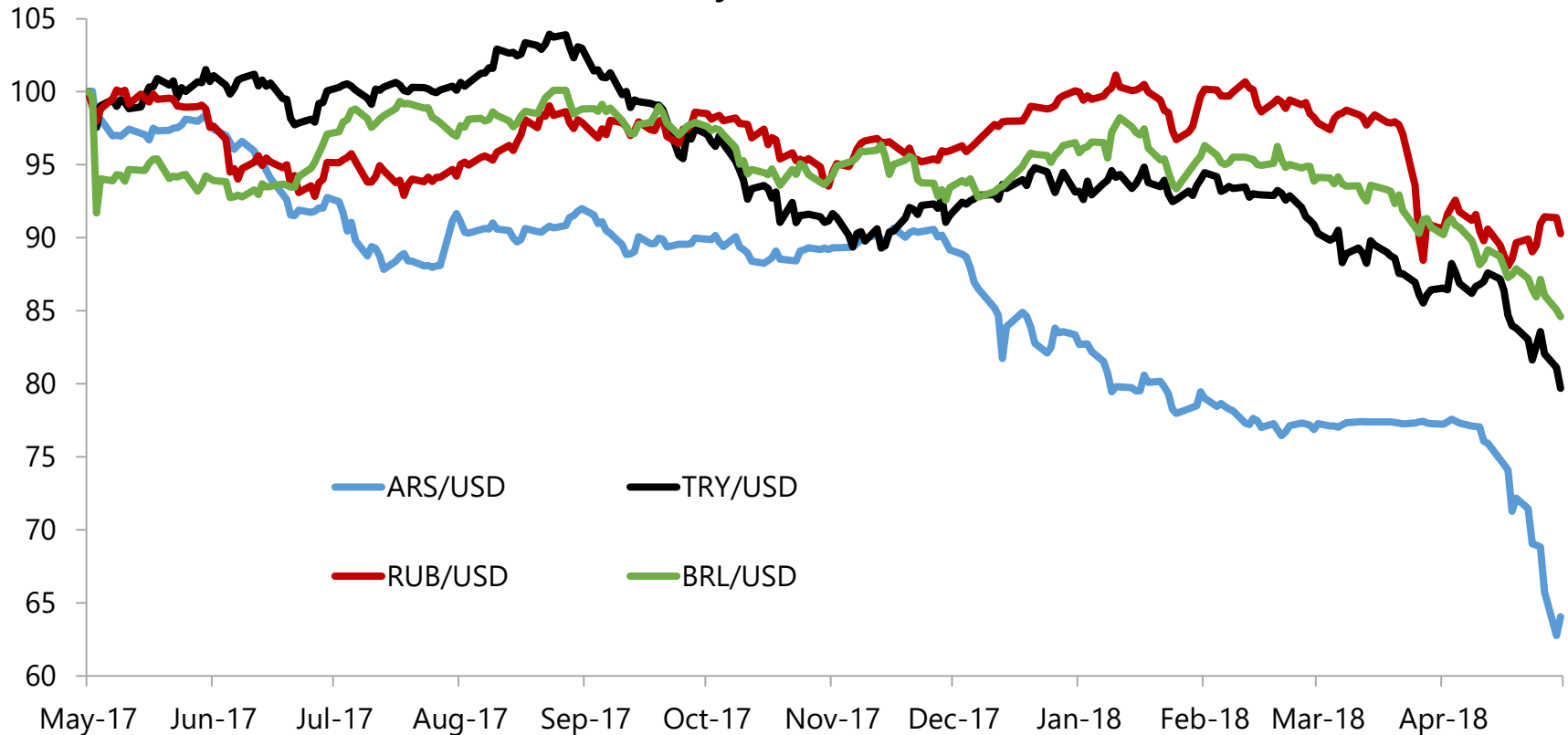
Prinosi na 10-godišnje državne obveznice
(u procentima)

Valute velikih zemalja sa brzorastućim tržištima su pod pritiskom

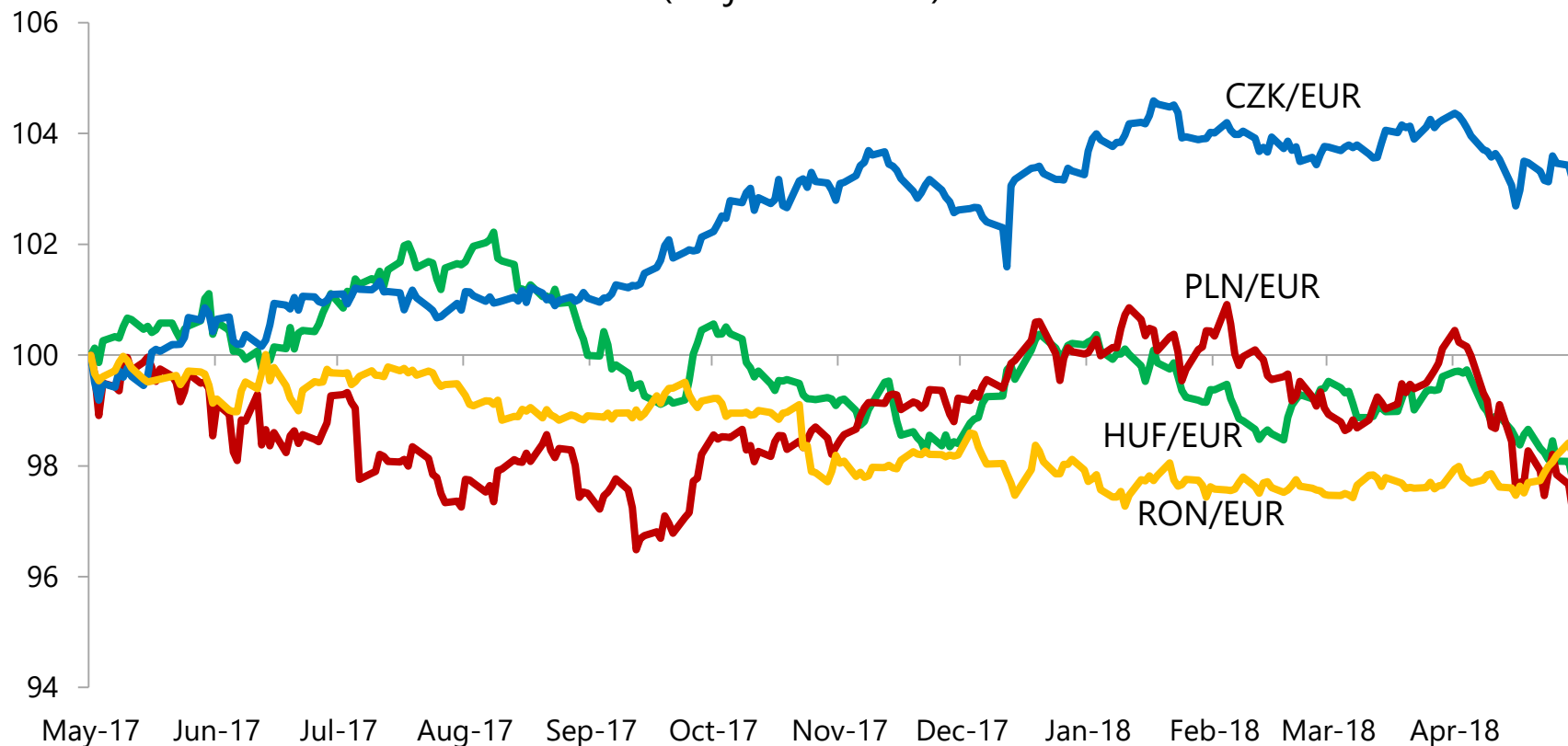
Valute zemalja sa brzorastućim tržištima
(Maj 2017.=100)

Osim Rusije i Turske, valute u CIJE su i dalje stabilne

Valute evropskih zemalja sa brzorastućim tržištima
(Maj 2017.=100)

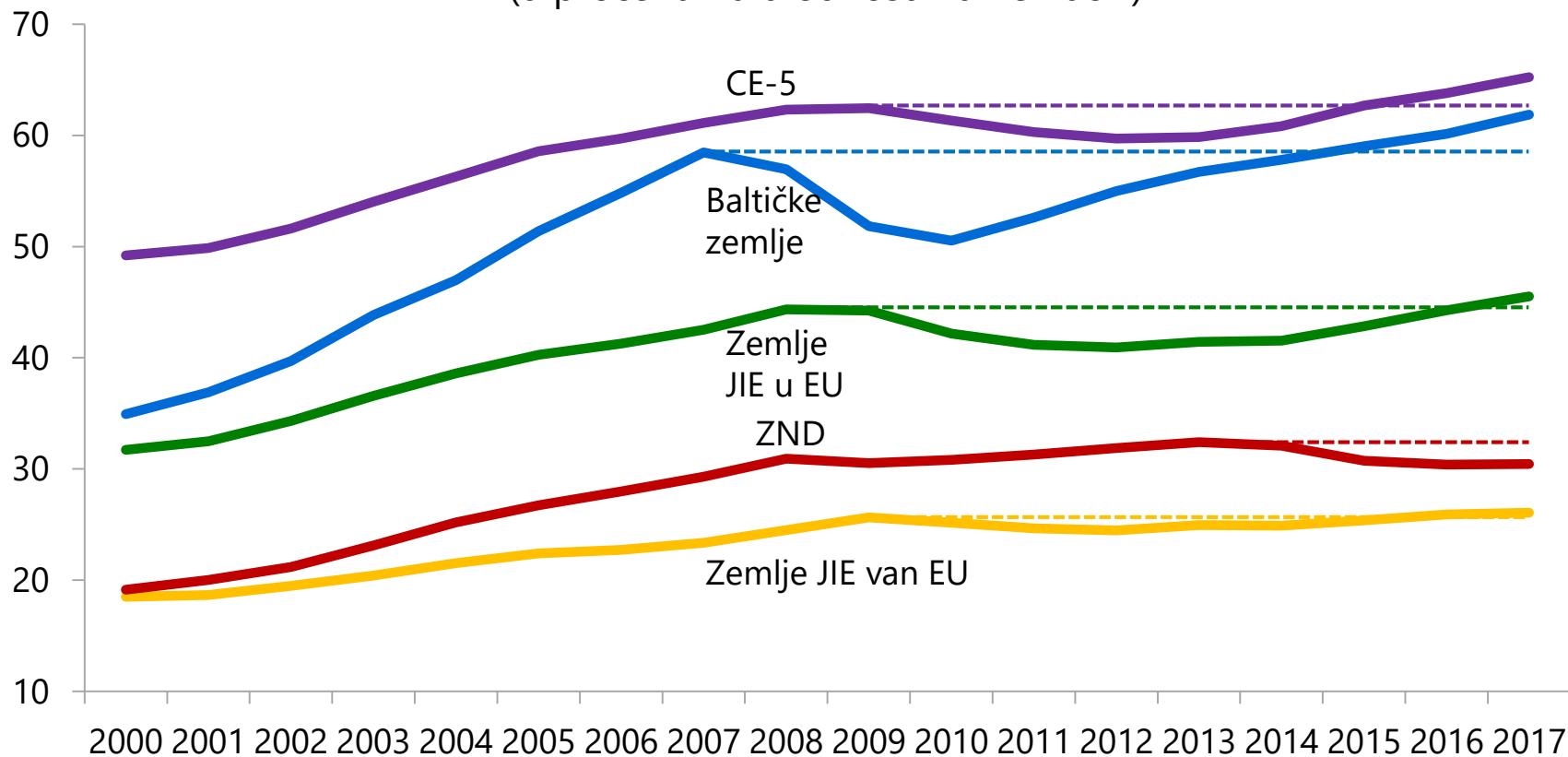

BUDUĆNOST KONVERGENCIJE

Konvergenција se ponovo nastavlja (izuzev u ZND)

Realni BDP po glavi stanovnika
(u procentima u odnosu na nemački)

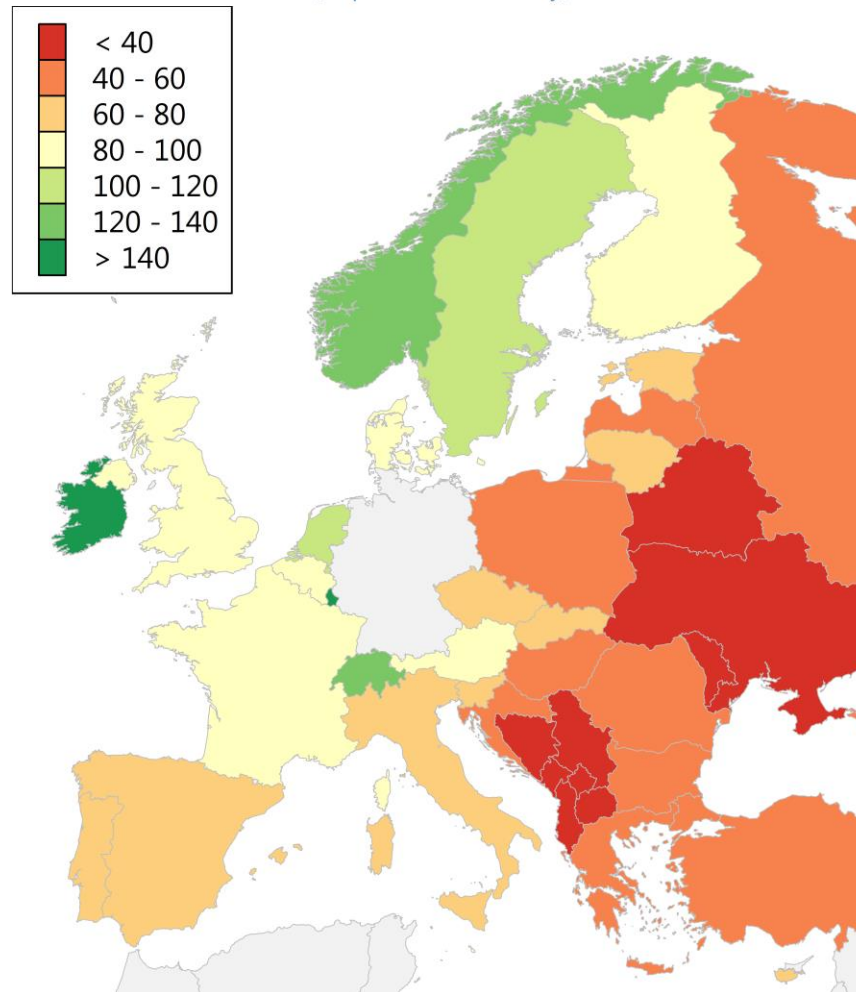

Ali CIJE je i dalje mnogo siromašnija od Zapadne Evrope

GDP PPP per capita in 2017

(As percent of Germany)

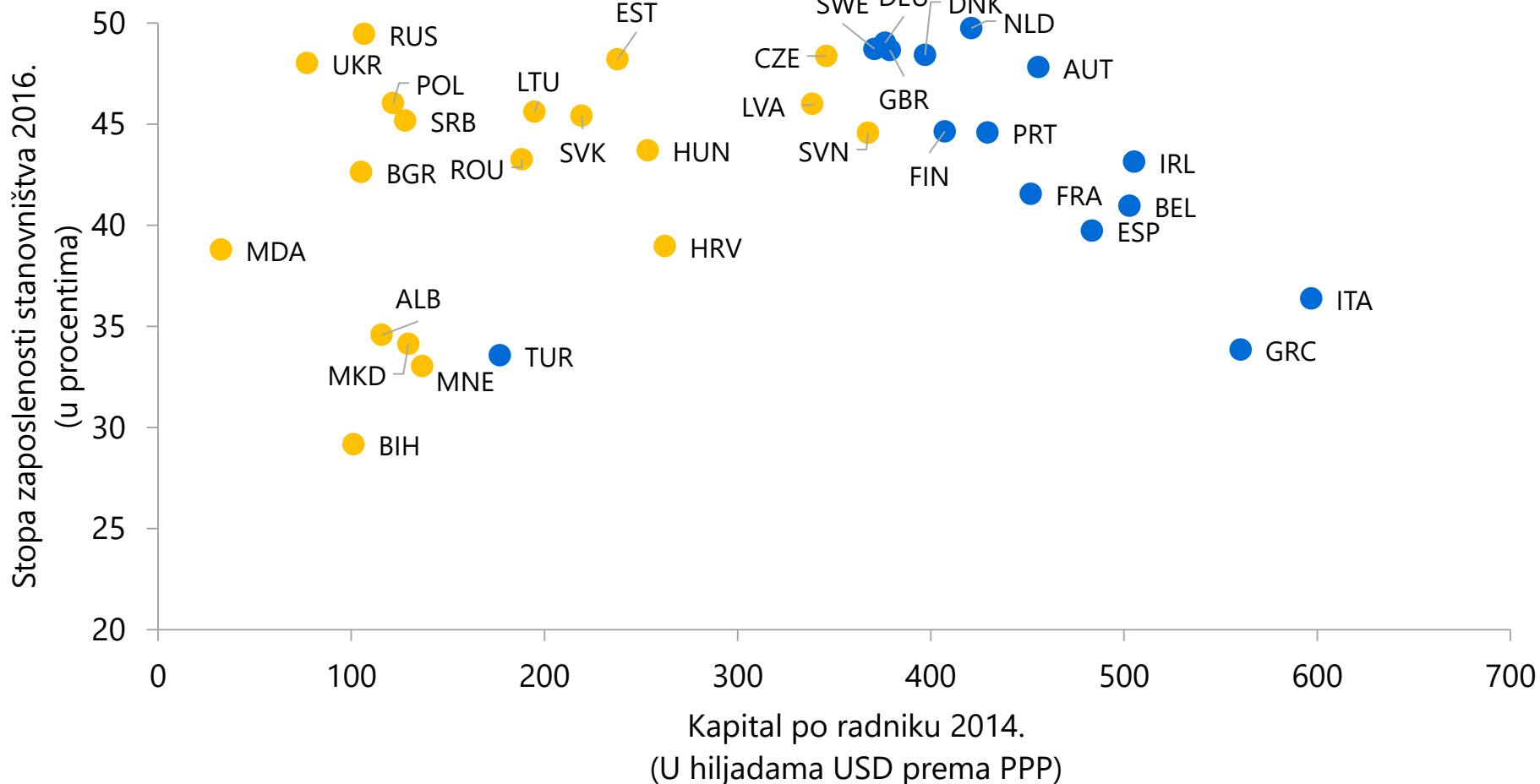

Pošto manje ljudi radi i ima manje kapitala po radniku

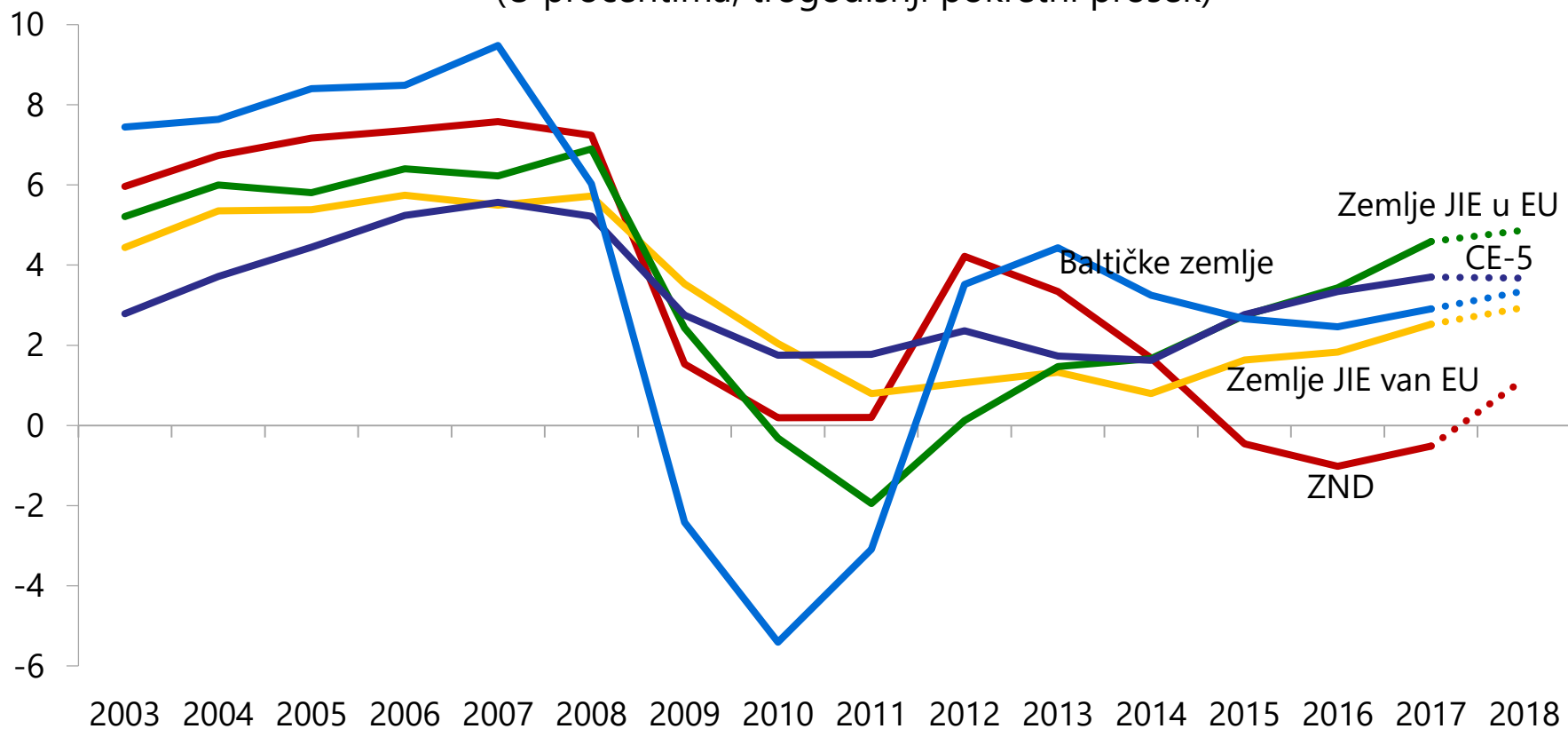
Kapital po radniku u odnosu na stopu zaposlenosti stanovništva

Rast je sporiji nego pre krize ...

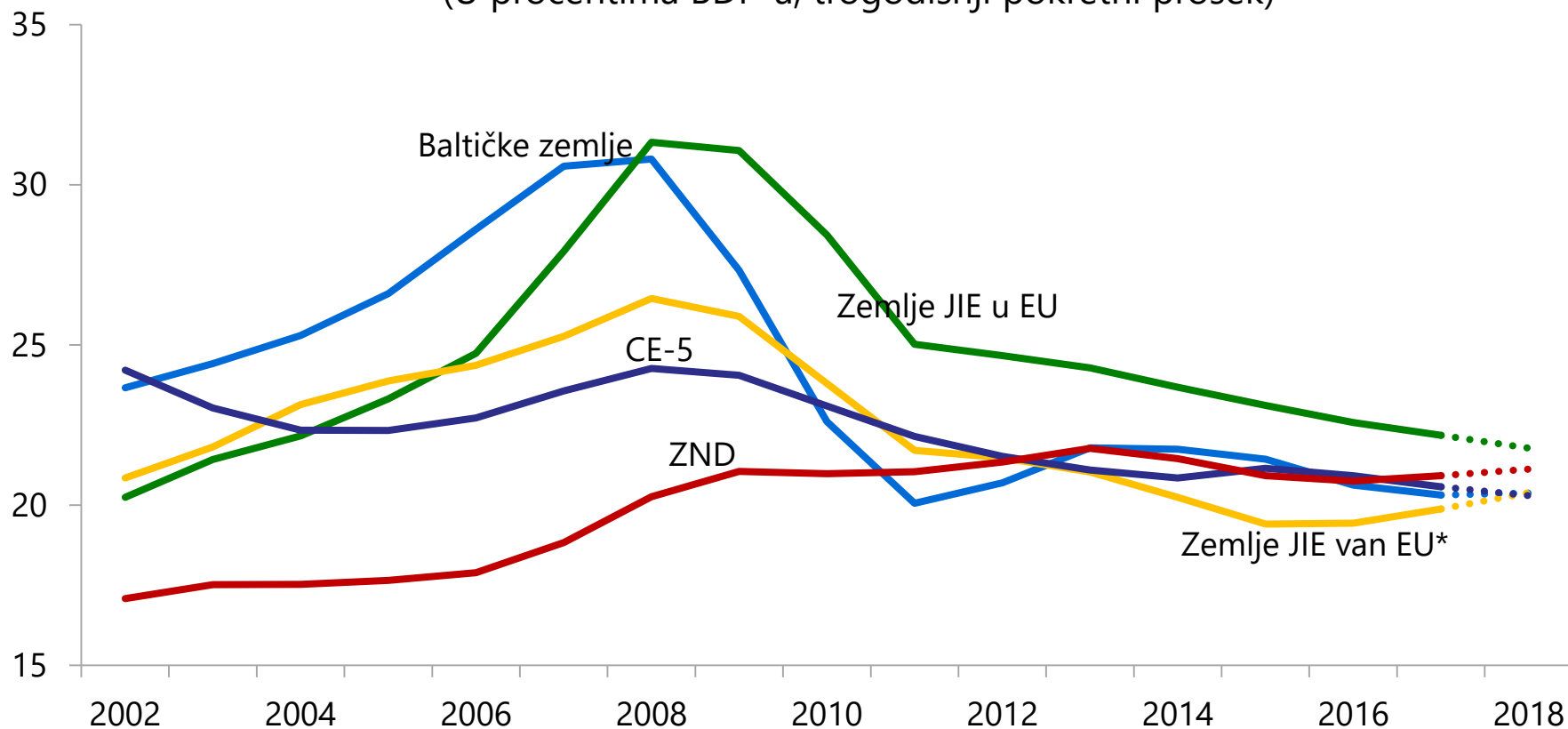
Rast BDP-a
(U procentima, trogodišnji pokretni prosek)

Pošto su stope investicija niže (osim u ZND)

Stopa investicija
(U procentima BDP-a, trogodišnji pokretni prosek)

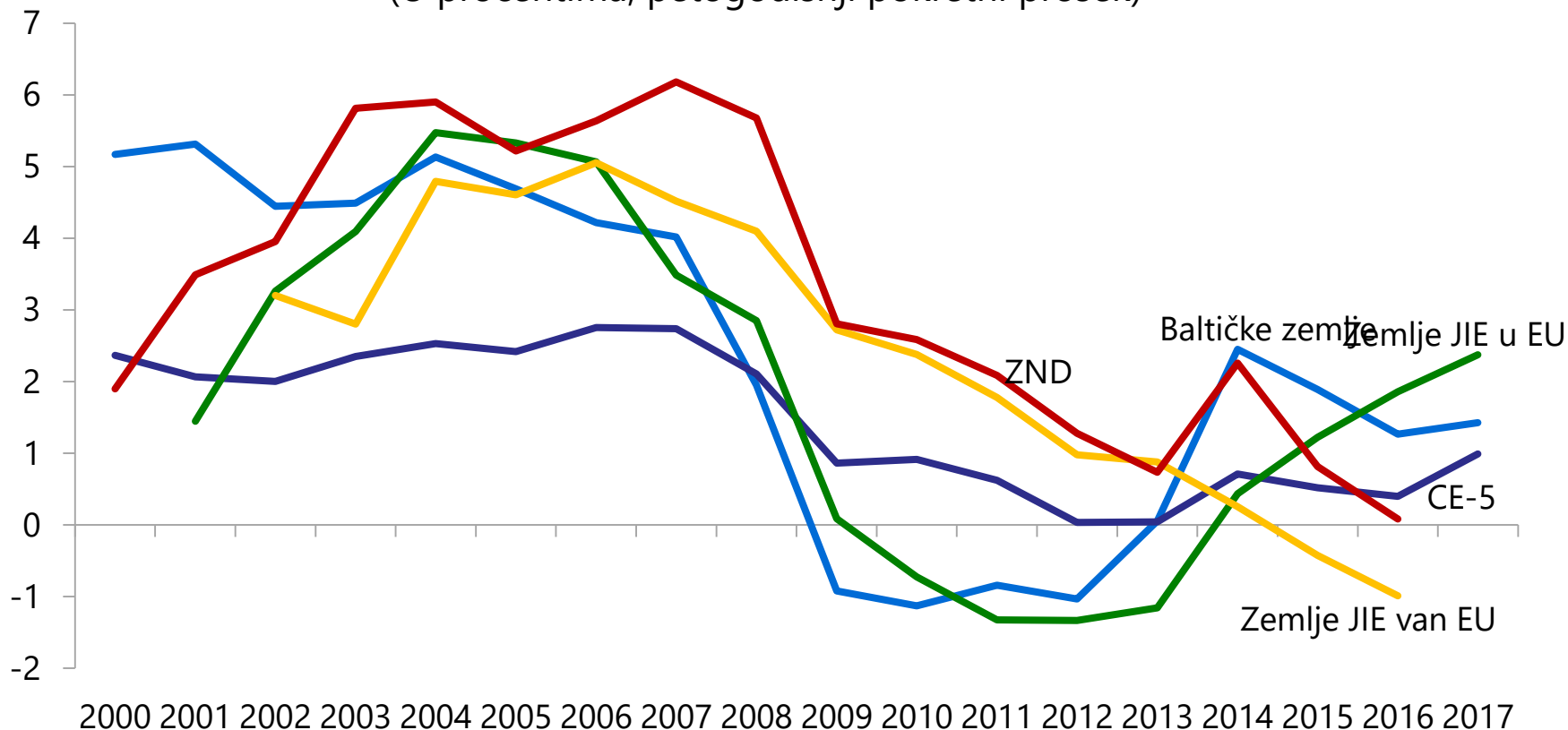

*bez MKD

Tehnološki progres i efikasnost napreduju mnogo sporije

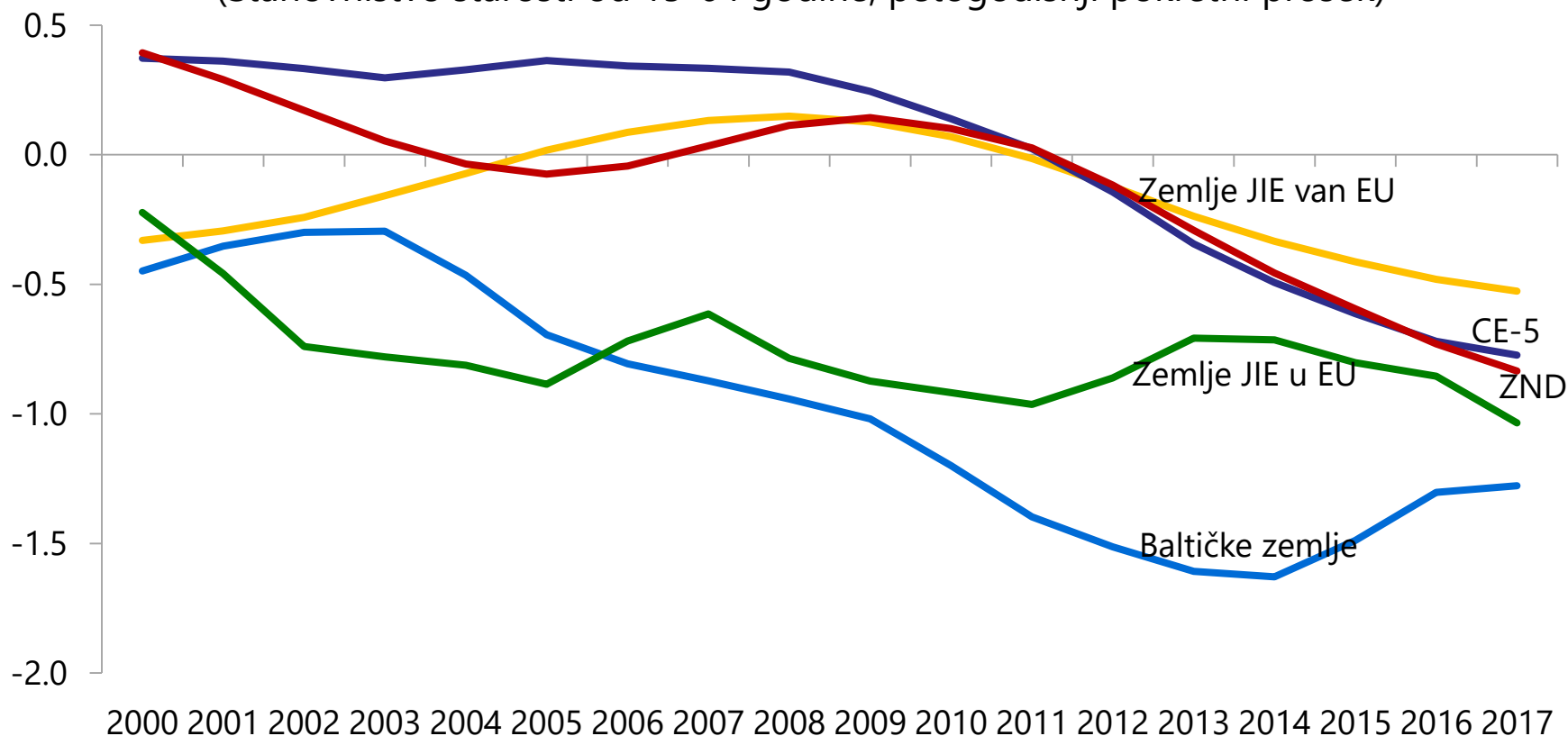
Rast ukupne faktorske produktivnosti
(U procentima, petogodišnji pokretni prosek)

Dodatno pogoršani opadanjem broja radno sposobnog stanovništva

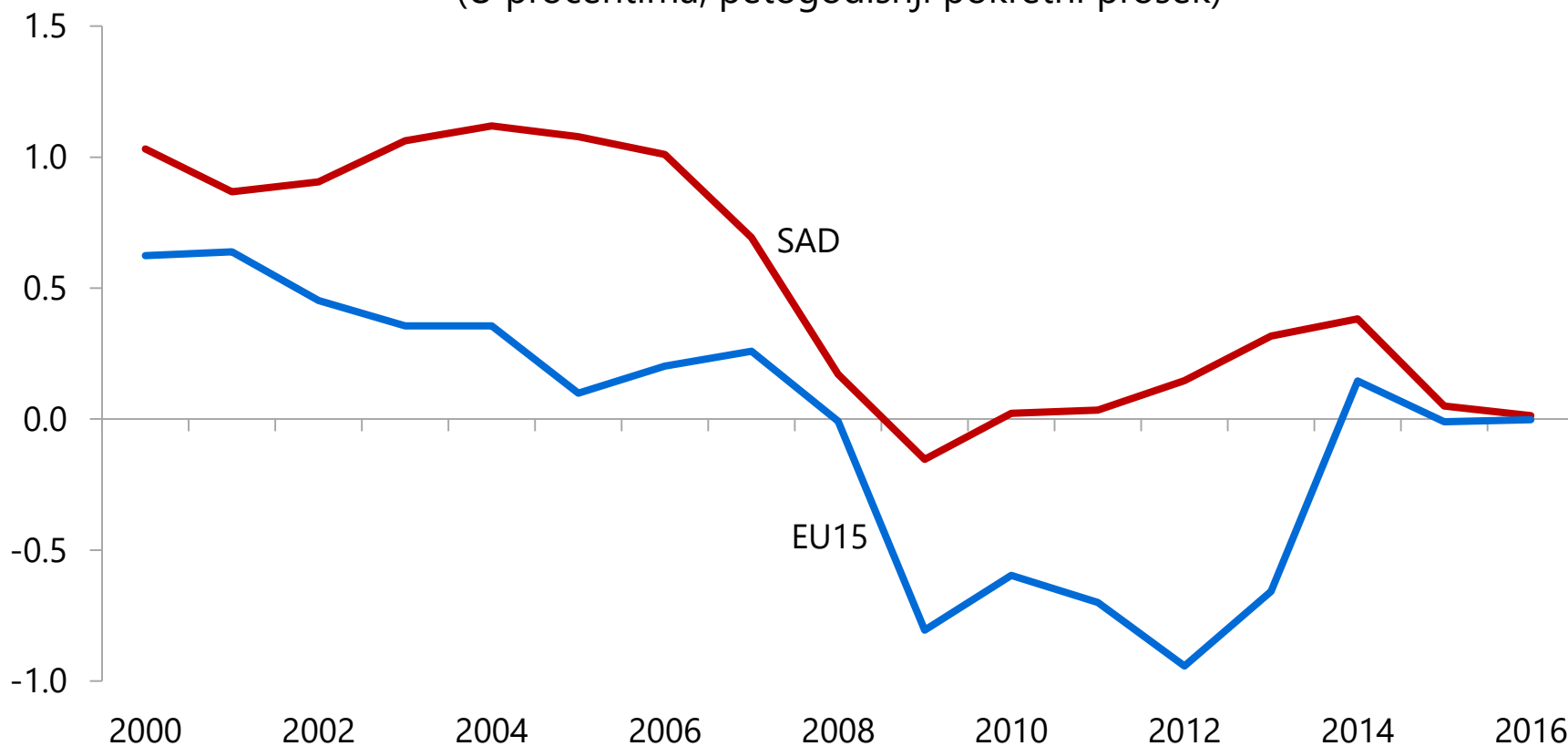
Rast broja radno sposobnog stanovništva
(Stanovništvo starosti od 15-64 godine, petogodišnji pokretni prosek)

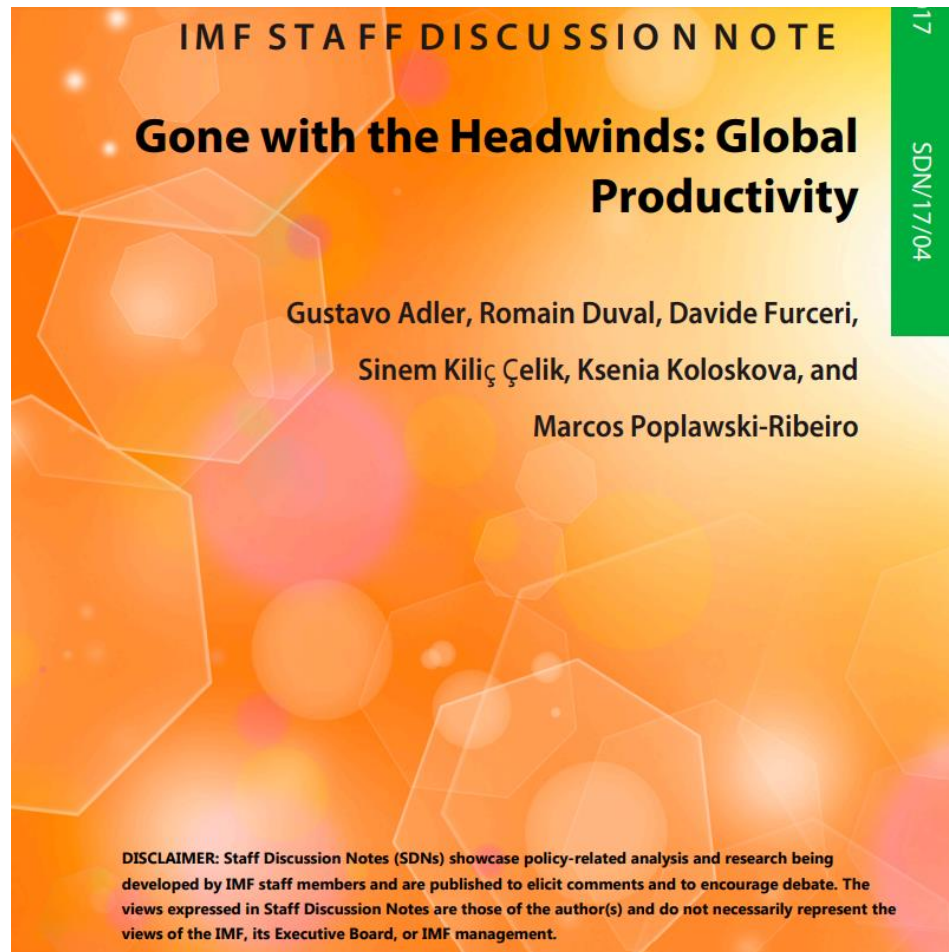
Pad ukupne faktorske produktivnosti je globalni problem

Rast ukupne faktorske produktivnosti
(U procentima, petogodišnji pokretni prosek)

Zašto se rast globalne ukupne faktorske produktivnosti usporio?

Ulogu je imalo nekoliko međusobno povezanih faktora

- U izvesnom stepenu problemi vezani za merenje
- Neadekvatni bilansi preduzeća, strogi uslovi kreditiranja koji utiču na ograničavanje investicija u nematerijalnu imovinu
- Nepovoljna povratna sprega između slabe agregatne tražnje, investicija i kvalitativnih poboljšanja kapitala kroz investiranje u tehnološki naprednu opremu
- Povećana ekonomska i politička neizvesnost

Šta se može učiniti kako bi se podstakao rast ukupne faktorske produktivnosti

Rešiti nekoliko problema

- Ograničen pristup finansijskim uslugama (npr. za MSP)
- Infrastrukturni jazovi
- Neefikasni pravosudni sistemi i druge državne službe

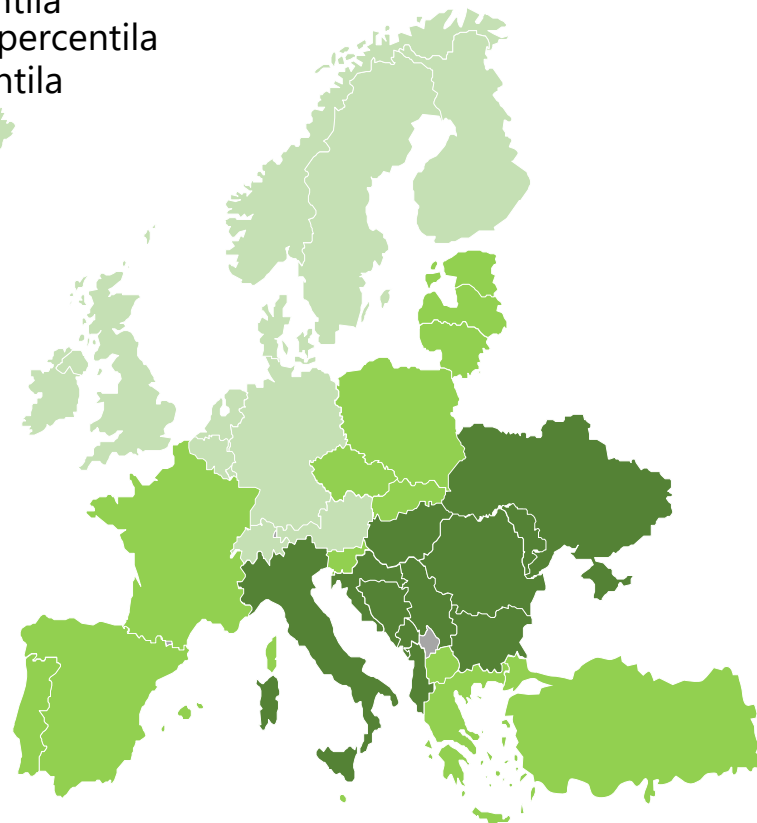
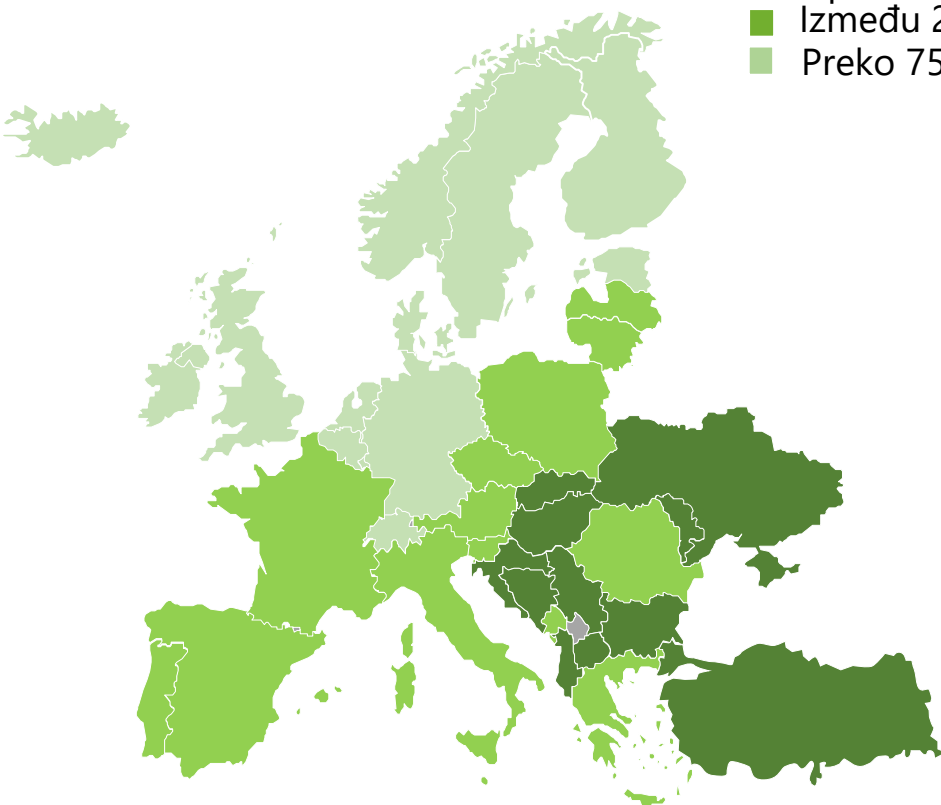
Unaprediti institucije, naročito pravosuđe

Nezavisnost sudstva, 2015.

Nepristrasni sudovi, 2015.

- Ispod 25 percentila
- Između 25 i 75 percentila
- Preko 75 percentila

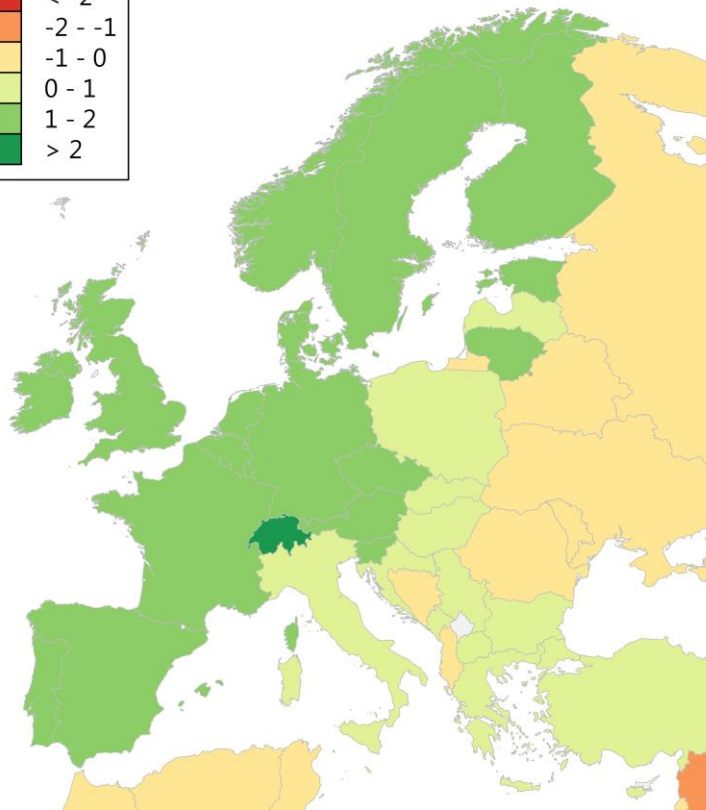
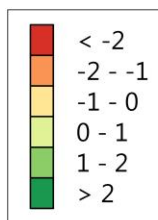

Drugi institucionalni pokazatelji takođe ukazuju na prostor kako bi se uhvatio korak sa Zapadnom Evropom

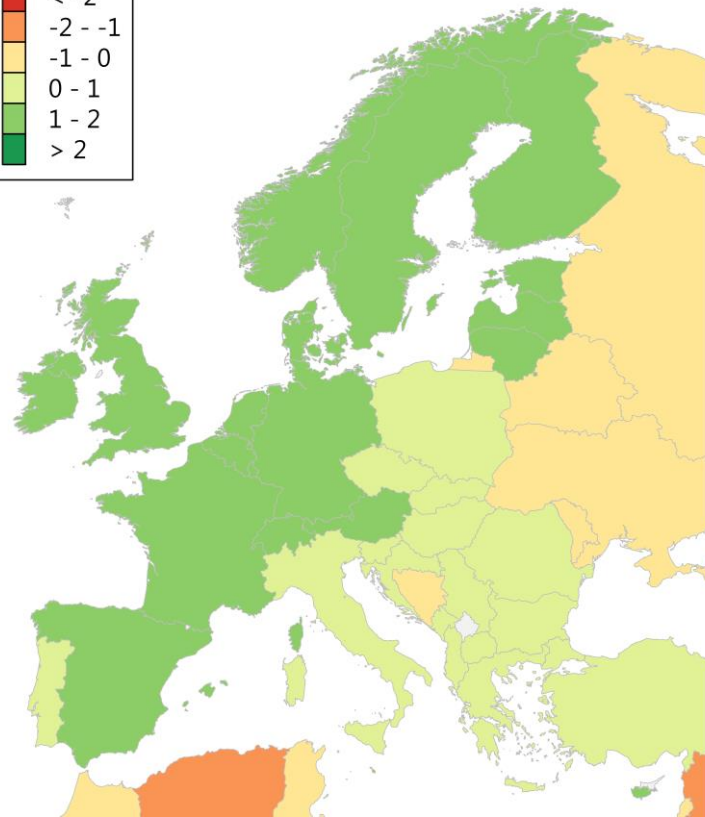
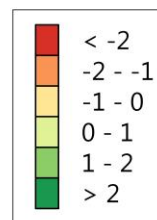

Indikatori za istraživanje upravljanja u svetu, 2016.
(Kreće se od -2,5 (loš) do 2,5 (dobar), učinak u upravljanju)

Government Effectiveness

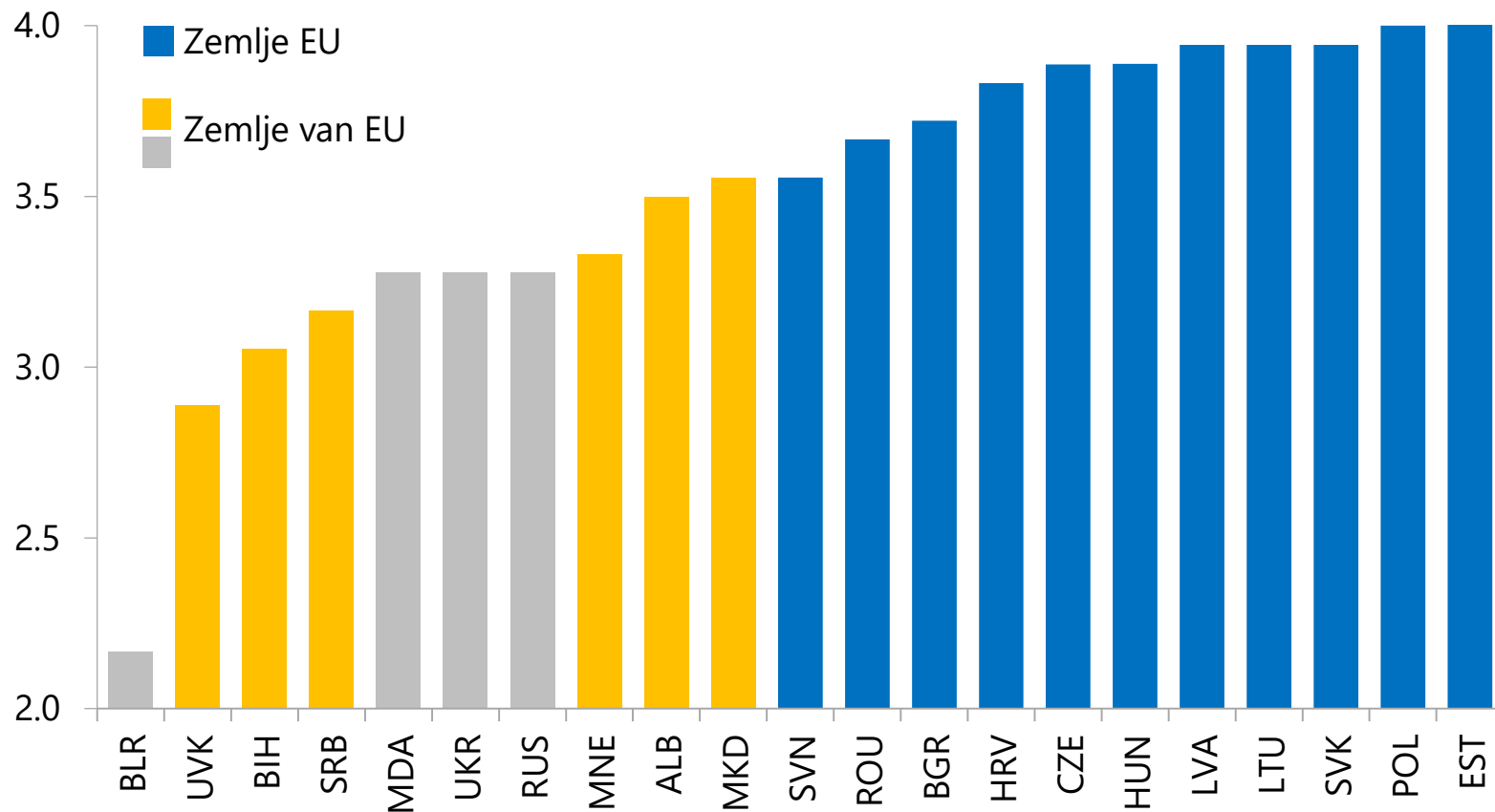
Regulatory Quality

Proces pristupanja EU treba da dovede do boljih institucija / završetka tranzicije

Prosek šest pokazatelja EBRD-a za nivo tranzicije 2014.

Institucionalne reforme obezbeđuju velika povećanja efikasnosti

- Bolje institucije su način da se zaustavi odlazak stručne radne snage iz zemlje
- Delotvorna zaštita svojinskih prava daje snažnije podsticaje za ulaganja
- Institucije utiču na inovacije i produktivnost kroz veće poverenje, saradnju, posvećenost i sprovođenje ugovora

ZAKLJUČAK

- CIJIE je imala dobre rezultate poslednjih godina uz snažan rast i brzo smanjivanje nezaposlenosti
- Rast nije onako visok kao pre krize
- Izazov će biti da se nastavi sa ostvarivanjem sadašnjih stopa rasta
- Rast produktivnosti će morati da se ubrza; u nekom trenutku tržište rada će postati ograničavajući faktor
- Reforme i unapređenja institucija će pomoći

Hvala